

Co-funded by
the European Union

DK
Dobre Kadry
Centrum badawczo-szkoleniowe Sp. z o.o.

Aarnaka
2030
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Τέχνης & Επικοινωνίας

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH
IM. EUGENIUSZA GEPPERTA
WE WROCŁAWIU

Count me In (Increasing the participation of Deaf people in the perception of culture)
Numer projektu – 101173224

Eva

REPORT:

Dostępność kultury dla osób Głuchych

Manual dla organizatorów kultury

Count
me In

Creative Europe
Program 2024

Panos

Rafat

Spis treści

Wstęp	6
Rozdział 1	
Organizowanie wystaw	8
1. Wprowadzenie	9
2. Standardy dostępności	11
3. Przykłady dobrych praktyk	15
4. Rekomendacje	16
5. Ewaluacja i trwałość efektów	18
6. Trzy narzędzia dla instytucji kultury	19
7. Wystawy	22
8. Standardy dostępności wystaw	24
9. Podsumowanie	29
Rozdział 2	
Dostępność muzeów dla osób Głuchych	30
1. Wprowadzenie	31
2. Podstawowe zasady dostępności	32
3. Ramy instytucjonalne i prawne dotyczące dostępności	33
4. Społeczność Głuchych i język migowy	34
5. Dostępność komunikacyjna	35
6. Napisy, informacje pisemne i alternatywne formaty	36
7. Rozwiązania technologiczne i narzędzia cyfrowe	37
8. Infrastruktura, oświetlenie i oznakowanie	38
9. Doświadczenie zwiedzającego i podejście estetyczne	39

10.	Szkolenie i podnoszenie świadomości personelu	40
11.	Niezbędna adaptacja metodyczna	41
12.	Współpraca ze społecznością Głuchych	42
13.	Bezpieczeństwo zwiedzających Głuchych	43
14.	Komunikacja i promocja	44
15.	Ewaluacja i doskonalenie	45
16.	Ocena efektów i gromadzenie danych o dostępności	46
17.	Przykłady dobrych praktyk	47
Aneks:	Checklista dostępności muzeów dla osób Głuchych	48

Rozdział 3

Organizacja koncertów	50
1. Wprowadzenie	51
2. Ramy prawne i obowiązki	52
3. Dostępność w praktyce	53
3.1. Tłumaczenie na język migowy	53
3.2 Linie widoczności i planowanie przestrzeni	54
3.3 Wymagania dotyczące oświetlenia	54
3.4 Technologia dźwięku i systemy wspomaganie słyszenia	55
3.5 Napisy i transkrypcja	55
3.6 Wibrujące kurtki i opaski świetlne reagujące na muzykę	55
4. Usługi zapewniające dostęp komunikacyjny	57
5. Współpraca z ekspertami Głuchymi	58
6. Bezpieczeństwo i komunikacja w sytuacjach awaryjnych	59
7. Dotarcie do publiczności i działania marketingowe	60
8. Szkolenia personelu i kultura organizacyjna	62
9. Ewaluacja i ciągłe doskonalenie	64
10. Studia przypadków: przykłady dobrych praktyk	66
Koncert muzyczny podczas Deafestival 2025 w Grecji	66
Konkurs Piosenki Eurowizji 2025 – dostępna transmisja w Grecji	70
Aneks	72

Rozdział 4

Impreza złożona – Europejska Stolica Kultury	77
1. Wprowadzenie	78
2. Ramy prawne i polityczne	79
3. Dostępność jako zasada organizacyjna	80
4. Budowanie strategii dostępności ESK	82
5. Współtworzenie z osobami Głuchymi i słabosłyszącymi	84
6. Samorządy jako partnerzy	86
7. Odpowiedzialność organizacyjna i koordynacja wewnętrzna	87
8. Dostępność w całym cyklu programu	88
9. Komunikacja, informacja i poczucie przynależności	90
10. Przestrzeń publiczna, bezpieczeństwo i realia wydarzeń miejskich	91
11. Przypadek Larnaka 2030	92
12. Przykłady innych Europejskich Stolic Kultury	94
13. Uczenie się, budowanie kompetencji i trwała zmiana	96
14. Skuteczna promocja wydarzeń kulturalnych w środowisku Głuchych	97
15. Listy sprawdzające	100

Count me In

Zwiększanie udziału
osób Głuchych
w odbiorze kultury

**Manual dla
organizatorów kultury**

Wrocław 2025

Wstęp

Wydarzenie kulturalne – w tym eventy, koncerty, wystawy oraz ekspozycje muzealne – nie jest już wyłącznie układem obiektów w przestrzeni, lecz złożonym środowiskiem komunikacji: wizualnej, materialnej, dźwiękowej, językowej i emocjonalnej. Odbiorca spotyka się w nim nie tylko ze sztuką, ale także z projektowanym sposobem jej doświadczania. Dlatego dostępność nie może funkcjonować na marginesie procesu kuratorskiego i produkcyjnego – powinna być jego rdzeniem, wpisanym w koncepcję od pierwszego szkicu, a nie dopiero „dopinaną” na etapie realizacji.

Uczestnictwo w kulturze jest podstawowym prawem człowieka. Dostępność dla osób Głuchych nie może być traktowana jako opcjonalna, dodatkowa ani charytatywna forma wsparcia. Jest ona obowiązkiem kulturowym oraz kluczowym elementem włączania artystycznego, rozwoju publiczności i zgodności z prawem w Unii Europejskiej (European Parliament Research Service, 2025).

Niniejsze wytyczne dostarczają organizacjom kultury w UE praktycznych, profesjonalnych i możliwych do egzekwowania standardów, które wspierają:

- > inkluzję językową osób Głuchych posługujących się narodowymi językami migowymi,
- > równość komunikacyjną odbiorców Głuchych i słabosłyszących (D/HoH),
- > powszechny dostęp do doświadczeń artystycznych i kulturowych,
- > zgodność z międzynarodowymi aktami prawnymi, takimi jak Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami (UNCPRD).

Dostępność musi być włączona w długoterminową strategię, budżet, strukturę zatrudnienia, marketing, projektowanie oraz programowanie działań (Culture Action Europe, 2025) i wdrażana nie jako „specjalna usługa”, lecz jako standardowa infrastruktura kultury. Publiczność Głucha to nie „osoby z ubytkiem słuchu”, lecz członkowie mniejszości językowej i kulturowej,

którzy posługują się językiem migowym i funkcjonują przede wszystkim w oparciu o percepcję wzrokową. Uznanie tej tożsamości oznacza, że dostępność nie może opierać się jedynie na technologiach wspomagających; musi obejmować pełny, językowy dostęp poprzez narodowe języki migowe.

Tłumaczenie na język migowy nie jest opcjonalną „pomocą” wynikającą z niepełnosprawności, ale pełnoprawną usługą językową niezbędną do uczestnictwa w kulturze (Solar Bear, brak daty). Organizacje kultury muszą zatem traktować język migowy z takim samym szacunkiem jak języki foniczne w instytucjach wielojęzycznych. Oznacza to zapewnianie wykwalifikowanych tłumaczy, którzy posiadają nie tylko kompetencje językowe, ale również biegłość w obszarze sztuk performatywnych i wycucie artystyczne.

Włączając język migowy w programy kulturalne, instytucje potwierdzają, że dostępność jest prawem kulturowym, a osoby Głuche są pełnoprawnymi uczestnikami i współtwórcami wspólnej przestrzeni kultury.

Usługi zapewniające dostęp komunikacyjny — takie jak napisy, systemy wspomagania słyszenia, wizualne alerty — muszą stanowić standardowy element programów, a nie specjalne dodatki oferowane w wyjątkowych sytuacjach. Publiczność nie powinna być zobowiązana do udowadniania niepełnosprawności ani składania wniosków o dostosowania po zakupie biletu.

Dostępność musi być wpisana w plany strategiczne, roczne budżety i zakresy obowiązków personelu (Culture Action Europe, 2025). Organizacje powinny wyznaczyć Koordynatora ds. Dostępności posiadającego realne kompetencje decyzyjne w zakresie:

- > budżetów,
- > szkoleń dla personelu,
- > zakupu i utrzymania technologii wspierających dostępność,
- > planowania pracy tłumaczy i twórców napisów,
- > systemów komunikacji awaryjnej.

Dostępność w kulturze często niestety dobrze wygląda tylko na papierze. Manual, który prezentujemy Państwu zawiera wskazówki jak dobrze przygotować wydarzenie kulturalne, aby było ono rzeczywiście dostępne dla osób Głuchych. W zespole, który przygotował ten materiał były osoby Głuche, osoby od lat współpracujące ze społecznością Głuchych oraz doświadczeni organizatorzy kultury.

W kolejnych rozdziałach staraliśmy się przekazać dobre praktyki, wymagania formalne i nasze refleksje z organizacji różnych imprez. Mamy nadzieję, że ten manual przybliży Państwu potrzeby i oczekiwania społeczności osób Głuchych i umożliwi ich lepsze zaspokojenie.

Bo naprawdę warto pochylić się nad dostępnością w kulturze!

Rozdział 1

Organizowanie wystaw

Wprowadzenie

Projektowanie uniwersalne stanowi dziś najbardziej dojrzały model takiego myślenia o wystawach i wydarzeniach kulturalnych. Opiera się na prostym, lecz wymagającym założeniu: dobra przestrzeń to ta, która jest czytelna, użyteczna i gościnna dla możliwie najszerszego grona odbiorców – niezależnie od sposobu percepcji, komunikowania się czy poruszania. Nie chodzi więc o tworzenie osobnych ścieżek „dla wybranych”, lecz o projektowanie jednego doświadczenia, które nikogo nie wyklucza. Standardy dostępności rozwijają tę perspektywę, przekładając ją na konkretne praktyki organizacyjne i projektowe.

Perspektywa uczestnika – od odbiorcy do współtwórcy

Publiczność międzynarodowych wydarzeń oczekuje dziś **uczestnictwa, dialogu i zrozumienia kontekstu**, a artyści – **uważności, szacunku i otwartości na**

interpretację. Oczekiwania twórców wobec odwiedzających wystawy można ująć w kilku kluczowych punktach:

- a) **Zaangażowanie i interakcja** – widzowie powinni aktywnie uczestniczyć w odbiorze dzieła, nie ograniczając się do biernej obserwacji. Chodzi o zaangażowanie emocjonalne, intelektualne, a niekiedy także fizyczne, które pozwala na stworzenie wspólnego doświadczenia.
- b) **Otwartość i dialog** – artyści oczekują, że publiczność podeszła do dzieła z gotowością na nowe perspektywy, nawet jeśli są sprzeczne z jej przekonaniami. Dialog powinien odbywać się zarówno między artystą a dziełem, jak i między samymi widzami.
- c) **Refleksja i interpretacja** – odbiorcy powinni podejmować wysiłek zrozumienia dzieła, co prowadzi do refleksji nad jego tematyką. Nie chodzi

o jednoznaczną odpowiedź, lecz o pobudzenie do myślenia.

- d) **Wsparcie i docenianie** – docenienie pracy artysty, zarówno duchowe, jak i symboliczne, stanowi kluczowy czynnik jego motywacji.
- e) **Uważność i skupienie** – oczekuje się, że widzowie poświęcą czas na „czytanie” dzieła, zatrzymają się i okażą mu należną uwagę.
- f) **Otwartość na interpretację** – odbiorcy nie muszą odgadywać „co autor miał na myśli”, lecz powinni być gotowi na własną refleksję i emocjonalną reakcję.
- g) **Szacunek wobec przestrzeni i obiektów** – brak dotykania dzieł, ostrożne poruszanie się i unikanie hałasu to podstawowe przejawy poszanowania twórczości.
- h) **Chęć rozmowy** – artyści liczą na pytania, komentarze i dyskusję. Sztuka staje się wówczas przestrzenią wymiany myśli, a nie jednostronnej prezentacji.
- i) **Otwarcie na kontekst** – widzowie mogą przygotować się do odbioru poprzez lekturę materiałów kuratorskich i poznanie tła twórczości. Świadomy odbiór podkreśla wagę ich obecności.
- j) **Gotowość do współtworzenia** – w przypadku sztuki partycypacyjnej widzowie stają się aktywnym

elementem dzieła, dopełniając je swoją obecnością i gestem.

- k) **Brak uprzedzeń** – oczekuje się otwartości wobec formy (sztuka współczesna, performans, instalacja) oraz wobec samego artysty – niezależnie od jego wieku, pochodzenia, języka czy niepełnosprawności.

Standardy dostępności

1. Projektowanie uniwersalne – od koncepcji do realizacji

Podstawową zasadą współczesnej organizacji wystaw jest **projektowanie uniwersalne** (*universal design*), czyli takie planowanie wydarzenia, które od początku uwzględnia potrzeby wszystkich odbiorców – bez konieczności późniejszego „dostosowywania” przestrzeni. Współczesna instytucja kultury odchodzi od myślenia o „ułatwieniach” czy „dostosowaniach” – projektuje wydarzenia z założenia dostępne. Zasada projektowania uniwersalnego zakłada, że każde rozwiązanie – przestrzenne, językowe i technologiczne – powinno być zrozumiałe, czytelne i użyteczne dla jak największego grona odbiorców: osób g/Głuchych, słabosłyszących, starszych, osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi, a także uczestników zagranicznych. A każdy element wystawy – od planu kuratorskiego po opis katalogowy – powinien być pomyślany w taki sposób, by był zrozumiały i dostępny dla wszystkich. Proces projektowy powinien od początku obejmować:

- > **wielozmysłowość doświadczenia** – możliwość odbioru treści poprzez wzrok, dotyk, ruch i światło;
- > **stworzenie wstępnego przewodnika** (przed-przewodnika) z podstawowymi informacjami o przestrzeni (np. galerii), zasadach komunikacji w jej obrębie, a także o danej ekspozycji czy wydarzeniu kulturalnym;
- > **prostotę komunikacji** – jasne komunikaty wizualne i językowe, opisy w prostym języku (ETR) oraz tłumaczenia na Język Migowy (JM);
- > **czytelną strukturę przestrzeni** – logiczny układ ekspozycji, odpowiednie oświetlenie, kontrastowe oznaczenia i eliminację zbędnych przeszkód;
- > **równy dostęp** – zapewnienie komfortu osobom o różnych sposobach percepcji, poruszania się i komunikowania;
- > **planowanie dostępności od etapu koncepcji** – nie jako element „końcowego dostosowania”, lecz integralną część projektu;
- > **zróżnicowane formaty treści** – tekst, JM, ETR, napisy, nagrania wideo;

- > **informację wizualną** – spójny system piktogramów, QR-kodów i kolorów o wysokim kontraście;
- > **emocjonalną dostępność** – przyjazną komunikację, otwartość personelu, brak barier mentalnych i formalnych;
- > **świadomość językową** – postrzeganie odbiorcy nie jako „specjalnego”, lecz jako **równoprawnego uczestnika doświadczenia estetycznego**.

Projektowanie uniwersalne oznacza zatem zmianę perspektywy – z pytania „*jak coś ułatwić osobom z niepełnosprawnościami?*” na pytanie: „*jak tworzyć wystawy, które są naturalnie dostępne dla wszystkich?*”

Zanim jednak wydarzenie zostanie zaprojektowane, w zespole projektowym powinna znaleźć się osoba Głucha, która wniesie własne doświadczenie percepcji i komunikacji. Przed wdrożeniem koncepcji należy sprawdzić, czy osoba niesłysząca **będzie mogła uczestniczyć w wydarzeniu bez stresu, dezorientacji i poczucia wykluczenia**. Jeśli **nie** – projekt wymaga korekty. To prosty, ale fundamentalny test jakości dostępności, oparty na zasadzie: *nic o nas bez nas*.

2. Współtworzenie z osobami Głuchymi

Współtworzenie z osobami Głuchymi to nie „dodatek dostępnościowy”, lecz zmiana perspektywy: przejście od projektowania „*dla*” do projektowania „*z*”. Oznacza realne włączenie osób Głuchych jako współautorów

wydarzenia – od koncepcji po język wystawy i narzędzia komunikacji. Taka współpraca wnosi kluczowe kompetencje kulturowe i stanowi test jakości projektu: jeśli osoba Głucha uczestniczy bez stresu i dezorientacji, wydarzenie jest dobrze zaprojektowane. Poniżej przedstawiono praktyczne formy współpracy i etapy organizacyjne, które przekładają zasadę „*nic o nas bez nas*” na konkretne działania.

Praktyczne formy współpracy:

- > rezydencje artystyczne dla twórców Głuchych,
- > warsztaty i szkolenia dla studentów, kuratorów i zespołów muzealnych z udziałem osób Głuchych,
- > wspólne opracowanie materiałów promocyjnych i filmowych w Języku Migowym,
- > konsultacje scenariusza wystawy pod kątem komunikacji wizualnej i czytelności przestrzeni.

Tak rozumiana współpraca nie tylko podnosi poziom dostępności, ale wzbogaca sam język działań artystycznych, wprowadzając do niej perspektywę kultury wizualno-gestycznej.

Etapy organizacyjne

- 1. Diagnoza i partnerstwa** – rozpoznanie kontekstu kulturowego, analiza potrzeb odbiorców, konsultacje z lokalnymi organizacjami (środowiska g/Głuchych, NGOs, instytucje edukacyjne).
- 2. Plan kuratorski** – ustalenie osi narracyjnej wystawy: tematu, rytmu, sposobu ekspozycji, form przekazu i strategii komunikacji wizualnej.
- 3. Budżetowanie dostępności** – ujęcie w kosztorysie wszystkich elementów dostępności: tłumaczenia JM, napisy, pętla indukcyjna, materiały wizualne, szkolenia zespołu.
- 4. Produkcja i logistyka** – planowanie oświetlenia, transportu, ubezpieczeń, dokumentacji i instalacji z uwzględnieniem międzynarodowych standardów bezpieczeństwa i dostępności.
- 5. Promocja i komunikacja** – przygotowanie materiałów wielojęzycznych, oznaczeń dostępności, krótkich filmów zapraszających w JM i w językach partnerów.
- 6. Ewaluacja i raportowanie** – zbieranie opinii uczestników, w tym osób g/Głuchych i zagranicznych, w formie ankiet, rozmów lub krótkich filmów w języku migowym.

W tabeli 1 przedstawiono metodę planowania ośmiu obszarów działań, które czynią wydarzenie dostępnym i artystycznie pełnym. Ten model można z powodzeniem adaptować w międzynarodowych projektach artystycznych.

Tabela 1. Planowanie dostępności wydarzeń

OBSZAR	CEL	PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA
Twórczość artystów Głuchych	Włączenie ich w programy i wystawy	Rezydencje, mini-wystawy, wspólne warsztaty
Nowe formy ekspresji	Eksperyment z językiem wizualnym i ruchem	Performanse świetlne, wizualizacja rytmu
Współpraca interdyscyplinarna	Połączenie sztuki, języka i technologii	Projekty interdyscyplinarne
Rola instytucji jako mediatorów	Tworzenie ram organizacyjnych dla dostępności	Udostępnianie przestrzeni, debaty
Edukacja artystów	Rozwój kompetencji społecznych i językowych	Miniwarsztaty z JM, peer learning
Dostępność w produkcji sztuki	Myślenie o odbiorcy już na etapie projektu	Napisy, filmy w JM, opisy ETR
Innowacje technologiczne	Użycie prostych narzędzi cyfrowych	QR-kody, VR/AR, nagrania making-of
Promocja i obecność publiczna	Widoczność i komunikacja z odbiorcą	Media społecznościowe, piktogramy, filmiki

Przykłady dobrych praktyk

- 1. Film powitalny w JM** – krótkie nagranie (1–2 minuty) prezentujące ideę wystawy i układ przestrzeni, dostępne przy wejściu i online.
- 2. Ciche otwarcie wystawy** – inauguracja pozbawiona hałasu i muzyki, głośnych efektów, oparta na światłach i performatywnych gestach, obecność tłumacza JM.
- 3. Tłumacz jako część ekspozycji** – język migowy włączony w narrację wizualną, np. projekcja gestów artysty. Język migowy staje się elementem artystycznym (performans, projekcja, zapis gestu), a nie wyłącznie technicznym dodatkiem.
- 4. Materiały dotykowe i wizualne** – stoły z próbkami materiałów, tekstury, modele 3D, infografiki – umożliwiają percepcję przez zmysły wzroku i dotyku, grafiki o wysokim kontraście.
- 5. Wielojęzyczność i International Sign (IS)** – przy międzynarodowych wystawach warto udostępniać filmy w międzynarodowym języku migowym. Plakaty i katalogi z symbolami JM, wersją ETR oraz QR-kodami prowadzącymi do filmów w językach partnerów.
- 6. Ewaluacja wizualna** – uczestnicy Głusi przekazują opinie w formie krótkich filmików, które stają się częścią dokumentacji projektu. Uczestnicy Głusi – stają się częścią procesu ulepszania instytucji.

Rekomendacje

Dla instytucji i organizatorów

1. Uznaj język migowy za **równoprawny język komunikacji artystycznej i informacyjnej**.
2. Włącz osoby Głuche w proces tworzenia działań artystycznych – od planowania, przez realizację, po ewaluację.
3. Wprowadzaj **szkolenia z kultury Głuchych** dla całego zespołu instytucji.
4. Projektuj przestrzeń wystawienniczą jako **wizualnie komunikatywną i wolną od barier sensorycznych**.
5. Zapewnij tłumaczenia JM, napisy i materiały w prostym języku (ETR) w każdym kluczowym punkcie kontaktu z publicznością.
6. Uwzględnij koszty dostępności w **budżecie głównym**, a nie jako osobny dodatek.
7. Współpracuj z lokalnymi i międzynarodowymi **organizacjami środowiska Głuchych**.
8. Raportuj dobre praktyki i twórz **katalog rozwiązań dostępnych**, które mogą służyć innym instytucjom.

9. Traktuj dostępność nie jako obowiązek, lecz jako **narzędzie profesjonalizmu, etyki i kulturowej empatii**.

Dla zespołów kuratorskich i projektowych

1. Uwzględniaj dostępność w **briefie kuratorskim**, umowie z artystami oraz w karcie wystawy.
2. Wykorzystuj **język wizualny jako element narracji**, a nie jedynie techniczny komunikat.
3. Promuj ideę „*Nothing about us without us*” – **nic o nas bez nas**.
4. Traktuj tłumacza JM i konsultanta ds. dostępności jako **część zespołu twórczego**.
5. Wdrażaj **systematyczną ewaluację dostępności** po każdym wydarzeniu, dokumentując proces w formie materiałów wideo w JM.

Ewaluacja i trwałość efektów

Każde wydarzenie powinno być ewaluowane z udziałem osób Głuchych. Proste pytania:

- > Co działało?
- > Co było trudne?
- > Co możemy poprawić?

Można zbierać krótkie opinie w języku migowym (np. przez filmiki), organizować sesje feedbackowe i raportować zmiany.

Każde wydarzenie artystyczne powinno kończyć się procesem refleksji i ewaluacji:

- > zbieranie opinii od widzów (również w formie wideo JM),
- > analiza jakości współpracy międzynarodowej,
- > opracowanie raportu z rekomendacjami (język, przestrzeń, technologia),
- > rozwijanie sieci kontaktów i dobrych praktyk (tłumacze, technicy, partnerzy).

Ewaluacja to nie formalność, lecz kontynuacja procesu twórczego – narzędzie uczenia się instytucji.

Trzy narzędzia dla instytucji kultury

1. Checklista dostępności – praktyczny punkt startowy

Komunikacja i promocja

- > Strona internetowa zgodna z WCAG (kontrast, tekst alternatywny, responsywność).
- > Zapowiedzi wydarzeń dostępne także w języku migowym i z napisami.
- > Plakaty i ulotki z jasnym układem wizualnym (piktogramy, ikony dostępności).

Program wydarzenia

- > Tłumaczenie na język migowy zapewnione podczas wydarzeń na żywo.
- > Napisy w materiałach wideo i transmisjach online.
- > Wersje opisów w prostym języku (easy-to-read).

Przestrzeń i logistyka

- > Informacje wizualne zamiast wyłącznie głosowych (ekrany, sygnalizacja świetlna).
- > Miejsce dobrze oświetlone, tak by widzieć tłumacza i twarze rozmówców.
- > Wydzielone miejsca siedzące blisko sceny/ekranu dla osób Głuchych.

Organizacja i współpraca

- > Konsultacje z osobami Głuchymi przy projektowaniu wydarzenia.
- > Szkolenie zespołu z kultury Głuchych.
- > Budżet zarezerwowany na tłumaczenia, napisy, materiały wizualne.
- > Ewaluacja wydarzenia z udziałem społeczności Głuchych.
- > Zatrudnienie jako przewodnika osoby Głuchej.

2. Schemat planowania wydarzenia inkluzywnego – krok po kroku

KROK 1

Rozpoznanie potrzeb

- > Analiza: kto będzie odbiorcą (różnorodne grupy, w tym osoby Głuche, słabosłyszące / niedosłyszące).
- > Konsultacje z organizacjami oraz fundacjami Głuchych, np. Katarynka

KROK 2

Planowanie i budżet

- > Uwzględnienie kosztów dostępności w harmonogramie i kosztorysie.
- > Określenie zasobów: tłumacze JM, napisy, technologia, przestrzeń.
- > Organizacja rozmów z autorami wydarzeń artystycznych.
- > Uwzględnienie warsztatów artystycznych i technologicznych, a także zajęć poświęconych genezie powstania dzieła (zastosowana technika, materiały, rozwiązania artystyczne). W ramach dostępności – przygotowanie tyflomateriałów, np. stołu z próbkami materiałów do dotykania, również dla osób Głuchych.

KROK 3

Komunikacja

- > Promocja w języku wizualnym i języku migowym.
- > Wyraźne oznaczenie dostępnych usług (np. piktogramy JM, napisy).

KROK 4

Realizacja wydarzenia

- > Obecność tłumacza języka migowego w widocznym miejscu.
- > Oświetlenie, widoczność i wygodna przestrzeń dla osób Głuchych.
- > Instrukcje dla prowadzących: mów wolniej, patrz w stronę publiczności, daj czas na tłumaczenie.

KROK 5

Ewaluacja

- > Zbieranie opinii w języku migowym poprzez (filmiki, ankiety).
- > Raportowanie działań dostępnościowych.
- > Wdrażanie poprawek przy kolejnych wydarzeniach.

3. Poradnik „10 błędów, których warto unikać” – ostrzeżenia i pułapki

1. Dodawanie dostępności „na końcu” zamiast projektowania od początku.
2. Tłumaczenie na polski foniczny język migowy (SJM) zamiast na JM.
3. Brak napisów w materiałach online i offline.
4. Ukrywanie tłumacza w rogu ekranu – powinien być integralną częścią wydarzenia.
5. Przekonanie, że osoby Głuche „poradzą sobie same” – to bagatelizowanie barier.
6. Brak konsultacji ze społecznością Głuchych – dostępność „dla nich, ale bez nich”.
7. Traktowanie dostępności jako kosztu dodatkowego, nie inwestycji.
8. Chaotyczna komunikacja wizualna – zbyt dużo tekstu, brak ikon i piktogramów.
9. Zbyt szybkie tempo prowadzenia wydarzenia, które uniemożliwia tłumaczenie JM.
10. Brak ewaluacji i informacji zwrotnej – instytucja nie uczy się na błędach.

Wystawy

Wprowadzenie – Dostępność jako nowy język kultury

Wystawa dostępna nie jest działaniem naprawczym wobec istniejących barier, lecz nowym językiem kultury, w którym forma, komunikacja i przestrzeń spotykają się w jednym doświadczeniu.

Dostępność – zwłaszcza w odniesieniu do osób Głuchych – nie polega na dodaniu tłumacza czy napisów, lecz na zaprojektowaniu świata, w którym różne zmysły współpracują. W języku migowym, wizualnym i gestycznym sztuka odzyskuje rytm, obecność i materialność, a jej przekaz nabiera wymiaru wspólnotowego.

Cel

Celem wystawy dostępnej jest stworzenie przestrzeni artystycznej, która umożliwia **pełny i równy udział wszystkim odbiorcom**, niezależnie od sposobu percepcji. Współczesna instytucja kultury nie powinna jedynie „udostępniać” treści, ale **projektować wydarzenie**

jako doświadczenie wspólne – takie, w którym język, forma i przestrzeń odpowiadają na różnorodne potrzeby uczestników. W kontekście osób Głuchych szczególne znaczenie ma **zmiana perspektywy**: z myślenia medycznego („brak słuchu”) na **językowo-kulturowe**, uznające język migowy za pełnoprawny środek komunikacji i ekspresji artystycznej.

Wystawa jako forma komunikacji międzykulturowej

Współczesna wystawa nie jest już jedynie miejscem prezentacji dzieł, lecz platformą dialogu pomiędzy artystami, instytucjami i publicznością. W dobie mobilności i globalnych sieci kultury staje się przestrzenią negocjacji znaczeń – między językami, mediami, kulturami i sposobami percepcji.

Organizator wydarzenia pełni dziś rolę mediatora, tłumacza i stratega, łączącego intencje artystyczne z wymogami technicznymi, prawnymi, logistycznymi i społecznymi.

Cztery filary nowoczesnej organizacji wystaw to:

- różnorodność i inkluzja – uwzględnianie odbiorców o zróżnicowanych potrzebach kulturowych, językowych i sensorycznych,
- zrównoważony rozwój oraz świadomość ekologiczna,
- współpraca międzynarodowa oraz lokalna sieciowość,
- innowacje technologiczne i edukacyjne.

Nowoczesna wystawa – nowe relacje

Dlatego nowoczesne wystawy:

- zapraszają widza do współtworzenia znaczeń – poprzez działania performatywne, interaktywne lub partycypacyjne,
- zapewniają różne poziomy dostępu do treści – wizualny, dotykowy, dźwiękowy i językowy,
- łączą sferę emocjonalną i intelektualną, tworząc przestrzeń refleksji i doświadczenia.

Standardy dostępności wystaw

Zasady uniwersalnego projektowania wystaw (universal design)

a) Myślenie od początku o dostępności

Nie „dodawajmy tłumacza na końcu” – plan wystawy powinien od początku uwzględniać różne formy komunikacji: wizualną, dotykową i migową. Tłumacz JM powinien być traktowany jako pełnoprawny współuczestnik wydarzenia, nie jako dodatek.

b) Komunikacja wizualna i językowa

Dla odbiorców Głuchych i słabosłyszących kluczowe znaczenie ma **wizualna czytelność**. Dotyczy to nie tylko ekspozycji, lecz całego systemu komunikacji instytucji:

- > komunikaty w mediach społecznościowych również w wersji migowej;
- > przeniesienie kultury do internetu i mediów społecznościowych – nie tylko w formie informacji

o wystawie, lecz przede wszystkim poprzez udostępnianie całych wydarzeń, wystaw i przedstawień;

- > wszystkie materiały (plakaty, opisy, media społecznościowe, strony internetowe) powinny zawierać piktogramy JM, napisy i ikonografię dostępności;
- > kluczowe treści (takie jak zaproszenia czy wprowadzenie kuratorskie) należy przygotować również w formie krótkich filmów w JM;
- > teksty na wystawie powinny mieć wersję w języku łatwym do czytania (*Easy to Read*) oraz napisy dla filmów lub projekcji;
- > plan sali w wersji wizualnej i migowej (np. film w JM przy wejściu);
- > w przestrzeni wystawy należy unikać hałasu i jednocześnie zapewnić dobre światło – widoczność twarzy i gestów jest podstawą komunikacji;
- > jasne oznaczenia i piktogramy w przestrzeni galerii;
- > każdy film, projekcja i nagranie powinny mieć napisy otwarte;
- > tłumacz JM musi być dobrze widoczny i oświetlony;
- > filmy, prezentacje i instalacje dźwiękowe powinny

zawierać napisy lub ich wizualny odpowiednik (światło, grafika, rytm);

- > zalecany standard: minimum jeden komunikat w języku migowym na każdy istotny krok komunikacji instytucji.

c) Przestrzeń ekspozycyjna

- > tłumacz JM powinien być dobrze widoczny i oświetlony; rozproszone oświetlenie – twarze i dłonie muszą być widoczne; tłumacz JM powinien być integralnym elementem wydarzenia i aktywnie uczestniczący w komunikacji;
- > komunikaty dźwiękowe należy uzupełnić sygnałami wizualnymi (światło, ekrany, grafika);
- > zapewnić miejsce z dobrą widocznością na scenę i tłumacza, z możliwością czytania z ust lub z ekranu z napisami.

d) Informacja wizualna

Czytelna nawigacja to podstawa: kolor, piktogram, strzałka – nie tekst. Przy wejściu należy umieścić planszę lub ekran z filmem w JM wyjaśniającym układ wystawy i zasady poruszania się po przestrzeni. Ważne, aby komunikacja była spójna, konsekwentna i jednoznaczna – odbiorca nie powinien domyślać się, gdzie znajdzie informacje o dostępności.

Uznanie kulturowej tożsamości osób Głuchych

Osoby Głuche stanowią mniejszość językowo-kulturową, a nie grupę wymagającą „rehabilitacji słuchu”. Dla nich język migowy jest pierwszym językiem i formą ekspresji artystycznej, dlatego instytucje kultury powinny:

- > tłumaczyć treści na JM (a nie „udźwiękować” wydarzenia);
- > tworzyć wizualne ekwiwalenty dźwięków – np. poprzez światło, rytm, ruch;
- > projektować przekaz wizualny z myślą o odbiorcy, który odbiera świat przede wszystkim wzrokiem;
- > osoby Głuche powinny być współtwórcami wydarzenia – jako konsultanci, artyści, tłumacze i przewodnicy oraz kuratorzy, performerzy;
- > dbać o widzialność tłumaczy i estetykę komunikacji migowej;
- > zapewniać tłumaczenia w języku międzynarodowym migowym (IS) przy wydarzeniach o zasięgu europejskim;
- > traktować dostępność jako element jakości artystycznej, a nie jako wymóg formalny. Wystawa staje się wówczas przestrzenią dialogu międzykulturowego, w którym język gestu, ruchu i światła jest równorzędnym środkiem komunikacji artystycznej;
- > materiały audiowizualne muszą mieć napisy otwarte i/lub wersje migowe;
- > należy uwzględniać wizualny charakter kultury Głuchych – estetykę gestu, rytmu, światła i ruchu.

Wystawa jako proces współtworzenia

Każda wystawa wymaga wypracowania modelu współpracy instytucjonalnej, który łączy artystów, tłumaczy, techników, kuratorów i odbiorców. Nowoczesny model zarządzania kulturą można określić mianem mikroinstytucjonalnego – opartego na świadomości, zaufaniu i współpracy między różnymi kompetencjami, a nie na sztywnych hierarchiach. Autentyczna inkluzja oznacza udział osób Głuchych na wszystkich etapach procesu – od koncepcji, przez produkcję, aż po ewaluację wydarzenia. Warto powołać radę dostępności lub zaprosić artystów i konsultantów Głuchych do zespołu kuratorskiego – nie w roli symbolicznych gości, lecz pełnoprawnych współautorów projektu.

Zespół i kompetencje organizacyjne

Wystawa dostępna wymaga zespołu **świadomego, przeszkolonego i zaangażowanego**. To ludzie – nie technologie – tworzą realną dostępność wydarzenia. Dlatego kluczowe jest systemowe budowanie kompetencji, które obejmują zarówno wiedzę, jak i postawę otwartości.

Najważniejsze działania

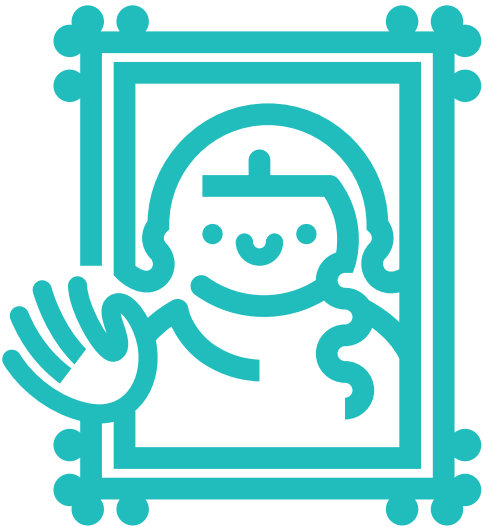
- > szkolenia z **kultury Głuchych** i podstaw Języka Migowego (JM) dla zespołów obsługi, kuratorów i edukatorów,

- > szkolenia z **komunikacji interpersonalnej z osobami Głuchymi** – obejmujące kontakt wzrokowy, tempo mowy, gesty i sygnały wizualne,
- > warsztaty z zakresu **dostępności wizualnej** i projektowania treści dla odbiorców o różnorodnych potrzebach,
- > **zatrudnianie osób Głuchych** jako konsultantów, przewodników, edukatorów lub członków zespołu projektowego,
- > włączenie **konsultanta ds. dostępności** już na etapie koncepcji, a nie dopiero podczas realizacji,
- > **koordynacja tłumaczeń** w JM, przygotowania napisów i materiałów wizualnych – planowana równolegle z harmonogramem wystawy,
- > **budżetowanie dostępności** jako integralnej części projektu, a nie dodatkowej pozycji kosztowej,
- > **ewaluacja z udziałem odbiorców Głuchych** – w formie ankiet, rozmów lub krótkich filmów w JM,
- > tworzenie **wewnętrznych standardów komunikacji i otwartości** w instytucji, budujących trwałą kulturę dostępności.

Wystawa staje się wówczas wynikiem współpracy wielu kompetencji: **artystycznych, edukacyjnych, językowych, technicznych i organizacyjnych**. Warto opracować wewnętrzny **przewodnik językowy i wizualny** – dokument określający, *jak mówić, jak pisać i czego unikać* w komunikacji z różnorodnymi odbiorcami. Taki przewodnik nie tylko porządkuje standardy, ale również wzmacnia spójność i etos instytucji jako miejsca otwartego, empatycznego i nowoczesnego. W tabeli 2 przedstawiono minimum działań dostępnościowych dla wystaw.

Tabela 2. Minimum działań dostępnościowych dla wystaw

OBSZAR	DZIAŁANIE MINIMUM	DZIAŁANIE ROZSZERZONE	EFEKT
Komunikacja	Strona WWW zgodna z WCAG, napisy, piktogramy	Film w JM, QR-kody z tłumaczeniem	Większy zasięg i zaufanie publiczności
Przestrzeń	Oświetlenie twarzy i dłoni	Strefa cicha, plan dotykowy, model 3D	Komfort i bezpieczeństwo odbioru
Zespół	Jednorazowe szkolenie z JM	Stałe warsztaty z kultury Głuchych	Trwała kompetencja i empatia zespołu
Ewaluacja	Ankieta pisemna	Wideo-feedback w JM	Lepsze dostosowanie kolejnych wydarzeń
Promocja	Oznaczenia dostępności	Kampania w mediach w JM	Wiarygodność i widoczność instytucji

Rekomendacje

- 1.** Traktuj dostępność jako element jakości, nie kosztu.
- 2.** Zapraszaj osoby Głuche do współtworzenia wystawy – nie tylko jej odbioru.
- 3.** Stosuj język wizualny jako pełnoprawne medium komunikacji.
- 4.** Projektuj przestrzeń jako przyjazną i czytelną dla wszystkich zmysłów.
- 5.** Uwzględniaj tłumaczenia JM i napisy w każdym materiale audiowizualnym.
- 6.** Ustal budżet dostępności już na etapie koncepcji.
- 7.** Współpracuj z organizacjami środowisk Głuchych i słabosłyszących.
- 8.** Prowadź ewaluację z udziałem osób Głuchych i dokumentuj efekty działań.

Checklista dla organizatorów wystaw

Planowanie

- > zaproszenie osób Głuchych na etapie koncepcji (do zespołu kuratorskiego lub konsultacyjnego),
- > uwzględnienie kosztów tłumaczenia JM i napisów w budżecie,
- > przygotowanie harmonogramu z uwzględnieniem tłumaczy i materiałów w JM,
- > zespół przeszedł szkolenie z komunikacji z osobami Głuchymi.

Realizacja

- > tłumacz JM obecny podczas otwarcia i oprowadzania,
- > napisy dla filmów, instalacji dźwiękowych i materiałów wideo,
- > dobre oświetlenie i widoczność dla osób czytających z ust.
- > wszystkie materiały audiowizualne mają napisy.

Promocja

- > oznacz wydarzenie symbolami JM, napisów i pętli indukcyjnej,
- > publikuj informacje o dostępności na stronie internetowej i w mediach,
- > stwórz filmik zapraszający w JM oraz napisy w językach partnerów,
- > przygotowano film zapraszający w JM.

Ewaluacja

- > zbieraj opinie w JM (np. krótkie filmiki feedback),
- > analizuj co działało i co należy poprawić,
- > opracuj raport z rekomendacjami dla kolejnych wydarzeń.

Podsumowanie

Sztuka jako język wspólny

Wystawa dostępna jest świadectwem nowoczesnego myślenia o kulturze – rozumianej jako przestrzeń spotkania, współobecności i równych możliwości uczestnictwa. Uwzględnienie potrzeb osób Głuchych nie stanowi aktu dobrej woli, lecz wyraz profesjonalizmu i szacunku wobec różnorodności sposobów odbioru świata. Jak pokazują doświadczenia projektów międzynarodowych, wystawa zaprojektowana we współpracy z osobami Głuchymi nie traci nic ze swojej artystycznej jakości; przeciwnie – zyskuje nowy wymiar: wizualny, gestyczny i wspólnotowy.

Dostępna wystawa to nie gest dobroczynności, lecz nowoczesny standard organizacyjny, który poszerza definicję dialogu międzykulturowego i wzbogaca kulturę wizualną. To właśnie artysta, instytucja i odbiorca – w działaniu, rozmowie i wzajemnym zaufaniu – tworzą dziś język dostępnej kultury. Dostępność nie jest ograniczeniem, lecz nowym wy-

miarem ekspresji. Sztuka, która otwiera się na język migowy, gest, światło i rytm, staje się przestrzenią spotkania różnych kultur percepcji. Organizowanie wystaw z uwzględnieniem potrzeb osób Głuchych to nie tylko kwestia etyki i prawa – to również kierunek rozwoju współczesnej kultury, opartej na empatii, współobecności i wspólnym doświadczeniu. Dostępność nie kończy się na technologii.

Wystawa dostępna to także postawa emocjonalna – otwartość, uważność, szacunek. Dla osób Głuchych ważniejsze od napisów bywa poczucie, że są traktowane z równą powagą i ciepłem. W kulturze wizualnej każdy gest – spojrzenie, tempo wypowiedzi, uśmiech – ma znaczenie.

Współpraca z osobami Głuchymi otwiera sztukę na inne wymiary rytmu, ciszy, światła i gestu. Wystawa zaprojektowana wspólnie staje się miejscem spotkania, w którym różne sposoby widzenia tworzą jedną narrację. **Kultura dostępna to kultura współobecności – w której każdy ma prawo do odbioru, do ekspresji i do milczenia.**

Dostępność muzeów dla osób Głuchych

Wprowadzenie

Dostęp do kultury jest podstawowym prawem człowieka i musi być zapewniony wszystkim – niezależnie od stopnia sprawności. W tym kontekście dostępność muzeów dla osób Głuchych i słabosłyszących stanowi integralny element szerszych działań na rzecz włączenia społecznego i pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w życiu publicznym. Instytucje muzealne mają obowiązek tworzyć rozwiązania i usługi odpowiadające na specyficzne potrzeby językowe, kulturowe i komunikacyjne tej grupy.

Jak pokazują współczesne badania (Constantinou i in., 2016; Westerhoff, 2017), kluczowym elementem dostępności jest zapewnienie informacji w języku migowym – zarówno przez obecność tłumacza na żywo, jak i poprzez media cyfrowe, takie jak nagrania z tłumaczeniem na język migowy czy multimedialne aplikacje mobilne. Rozwiązania te, szczególnie w połączeniu z kodami QR przy poszczególnych eksponatach, pozwalają osobom Głuchym samodzielnie korzystać z treści muzeum, bez konieczności posługiwania się

pomocą osoby towarzyszącej czy tłumacza. Wzmacnia to ich poczucie autonomii.

Ważnym uzupełnieniem dostępności są napisy w materiałach audio i audiowizualnych oraz dostępność materiałów pisemnych, zwłaszcza dla osób nieposługujących się językiem migowym. Istotne są także przygotowanie personelu muzeum do komunikacji z osobami Głuchymi oraz współpraca ze społecznością Głuchych, aby rozwiązania odpowiadały realnym potrzebom użytkowników.

W praktyce, muzeum dostępne dla osób Głuchych nie tylko realizuje obowiązki prawne. Powinno przyjmować holistyczne, wielomodalne podejście, łącząc innowacje technologiczne i pedagogiczne. Celem jest stworzenie środowiska, w którym muzeum pełni nie tylko funkcję edukacyjną, ale również społeczną – wspierając zrozumienie i szacunek dla różnorodnych form komunikacji i ekspresji kulturowej.

Podstawowe zasady dostępności

Projektowanie muzeum dostępnego dla wszystkich powinno opierać się na kilku kluczowych zasadach:

- > Dostępność jako prawo, a nie opcja – musi być planowana od samego początku, a decyzje projektowe powinny uwzględniać potrzeby różnych grup zwiedzających.
- > Podejście holistyczne i wielomodalne – informacje powinny być dostępne w wielu formatach, aby mogły z nich skorzystać osoby o różnych preferencjach i potrzebach.
- > „Nic o nas bez nas” – osoby Głuche powinny uczestniczyć zarówno w projektowaniu, jak i ewaluacji rozwiązań.
- > Dostępność jako proces ciągły – wraz ze zmianą potrzeb i technologii, instytucje powinny regularnie aktualizować swoje działania i zasady.

Ramy instytucjonalne i prawne dotyczące dostępności

Dostępność w muzeach i instytucjach kultury nie jest dziś działaniem dobrowolnym – to prawo gwarantowane na poziomie międzynarodowym i krajowym. Prawo osób z niepełnosprawnościami – w tym osób Głuchych – do udziału w życiu kulturalnym jest chronione przez Konwencję ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami. Grecja ratyfikowała Konwencję ustawą 4074/2012, Polska w 2012 roku (Dz.U. 2012 poz. 1169), a Cypr w 2011 roku poprzez ustawę 8(III)/2011. Do dziś ratyfikowało ją 185 państw, co potwierdza globalne zobowiązanie do wspierania równości, dostępności i włączenia społecznego. W tym kontekście państwa mają obowiązek zapewnić równy dostęp do kultury, sztuki i rozrywki.

Na poziomie krajowym grecki język migowy został oficjalnie uznany w ustawie 4488/2017. Nakłada to na instytucje publiczne i prywatne obowiązek zapewnienia dostępności komunikacyjnej, szczególnie w obszarze edukacji i kultury. W Polsce ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 roku o języku migowym i innych środkach

komunikowania się nakłada na instytucje kultury, finansowane ze środków publicznych, zapewnienie dostępności komunikacyjnej.

Z kolei dyrektywa UE 2016/2102 wymaga, aby strony internetowe i aplikacje mobilne sektora publicznego były dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, w tym dla osób Głuchych.

System regulacji wzmacniają również Europejskie Rekomendacje dotyczące Uniwersalnej Dostępności w Kulturze oraz kryteria Europejskiej Karty Dostępności. W konsekwencji dostępność muzeów dla osób Głuchych jest nie tylko działaniem pożądanym społecznie – to prawny obowiązek i element współczesnej demokracji kulturowej.

Spółeczność Głuchych i język migowy

Spółeczność Głuchych nie jest grupą jednorodną, a samo doświadczenie głuchoty nie jest wyłącznie kwestią medyczną. Dla wielu osób jest to element tożsamości kulturowej i językowej. Język migowy – niezależnie od tego, czy jest to grecki, polski czy inny migowy język narodowy – ma własną strukturę, estetykę i znaczenie kulturowe.

Muzeum, które chce być dostępne w pełnym tego słowa znaczeniu, powinno postrzegać tę społeczność jako mniejszość językową, której przysługuje prawo do autentycznego dostępu do wiedzy. Dużą rolę odgrywa tu udział Głuchych przewodników, obecność native signerów w materiałach wideo oraz włączanie społeczności w proces projektowania treści. Wszystko to zwiększa wiarygodność i akceptację rozwiązań dostępnościowych.

Dostępność komunikacyjna

Dostępność komunikacyjna odnosi się do sposobu i formatu, w jakim przekazywana jest informacja. Aby była skuteczna, powinna obejmować różne kanały:

- > język migowy
- > napisy
- > tekst pisany
- > elementy wizualne

Kluczową praktyką jest przygotowanie filmów w języku migowym dla najważniejszych elementów wystawy. Powinny być łatwo dostępne:

- > na ekranach w przestrzeni muzeum,
- > na urządzeniach przenośnych,
- > lub poprzez kody QR umieszczone przy eksponatach.

Użycie naturalnych użytkowników języka migowego jako narratorów gwarantuje autentyczność kulturową, a zwiedzanie prowadzone przez Głuchych przewodników wnosi perspektywę doświadczeniową i wspólnotową.

Równie istotna jest jakość informacji pisemnych. Teksty powinny być krótkie, zrozumiałe i napisane prostym językiem – bez zbędnego żargonu – aby były dostępne zarówno dla osób słabosłyszących, jak i tych, które nie migają.

Połączenie obrazów z krótkimi opisami znacząco podnosi czytelność i pozwala lepiej przyswoić treści wystawy.

Napisy, informacje pisemne i alternatywne formaty

Napisy w materiałach audiowizualnych powinny być traktowane jako standard, a nie opcjonalny dodatek. Każde nagranie wideo, każdy materiał edukacyjny czy audioprzewodnik musi zawierać rzetelne, poprawne napisy oraz – jeśli to możliwe – transkrypcję dostępną zarówno w formie drukowanej, jak i cyfrowej.

Informacje pisemne powinny być dostępne w różnych formatach: w broszurach jako pliki PDF do pobrania ze strony internetowej, w aplikacji mobilnej, a także w wersji powiększonej dla osób z jednoczesnymi trudnościami wzrokowymi.

Do alternatywnych formatów informacji można także zaliczyć interaktywne ekrany z możliwością regulacji wielkości czcionki, proste grafiki uzupełniające opisy oraz krótkie frazy podsumowujące najważniejsze treści związane z danym eksponatem.

Rozwiązania technologiczne i narzędzia cyfrowe

Technologia dostarcza praktycznych narzędzi, które pozwalają włączyć dostępność w codzienne funkcjonowanie muzeum. Multimedialne przewodniki dostępne w aplikacjach mobilnych lub na tabletach umożliwiają zwiedzającym wybór pomiędzy językiem migowym, tekstem a materiałami graficznymi, a także pozwalają dostosować tempo zwiedzania do własnych potrzeb. Kody QR umieszczone przy eksponatach tworzą połączenie między obiektem a treściami cyfrowymi, zapewniając natychmiastowy dostęp do filmów w języku migowym, napisów, krótkich opisów czy dodatkowych informacji.

Rozszerzona rzeczywistość (AR), stosowana z poszanowaniem komfortu zwiedzających, może wzbogacić odbiór wystawy — np. poprzez wizualizacje historyczne lub funkcjonalne obiektu oraz narracje oparte na obrazie, a nie dźwięku.

Dodatkowo aplikacje i usługi zamieniające mowę na tekst mogą być przydatnym wsparciem podczas oprowadzania lub prezentacji, umożliwiając wyświetlanie treści mówionych w czasie rzeczywistym na ekranach. Niezbędnym warunkiem płynnego działania tych narzędzi jest bezpłatne i stabilne Wi-Fi w przestrzeni muzeum. Ważne jest również, aby wsparcie techniczne i kontrola jakości treści cyfrowych były stałym elementem codziennych procedur muzealnych.

Infrastruktura, oświetlenie i oznakowanie

Środowisko fizyczne muzeum ma kluczowe znaczenie dla doświadczenia zwiedzających Głuchych i słabosłyszących. Oświetlenie powinno sprzyjać czytaniu z ust oraz obserwowaniu języka migowego – być równomierne, bez ostrych cieni i dobrze rozmieszczone w miejscach oprowadzania czy prezentacji.

Każdy sygnał dźwiękowy – komunikat, ogłoszenie, alarm – musi mieć równoważny sygnał wizualny, aby wszyscy zwiedzający otrzymywali te same informacje dotyczące bezpieczeństwa.

Oznakowanie powinno zawierać czytelne piktogramy, dobry kontrast i odpowiedni rozmiar czcionki, aby ułatwiać orientację i dostęp do informacji.

Instalacja systemów wspomagających słyszenie, takich jak pętle indukcyjne i systemy FM, poprawia komfort zwiedzania osób słabosłyszących korzystających z aparatów słuchowych. Warto także zaplanować w przestrzeni muzeum strefy ciszy i koncentracji wizualnej – miejsca z siedziskami lub wyznaczone obszary, w których można spokojnie skupić się na eksponatach.

Doświadczenie zwiedzającego i podejście estetyczne

Doświadczenie osoby Głuchej w muzeum to coś więcej niż dostęp do treści w języku migowym – to całościowa, wizualna i emocjonalna interakcja z przestrzenią, światłem, eksponatami i narracją.

Muzeum naprawdę dostępne redefiniuje pojęcie „ciszy” i traktuje je jako narzędzie twórcze. Poprzez odpowiednie oświetlenie, klarowne oznakowanie i przemyślany przebieg wystawy można stworzyć przestrzeń, w której komunikacja wizualna staje się pełnoprawnym językiem kultury.

Kluczową rolę odgrywa narracja wizualna. Każdy obiekt może „opowiadać” swoją historię nie tylko słowami, ale również obrazami, gestami, symbolami i elementami wielozmysłowymi. Gdy język migowy zostaje twórczo wkomponowany w ekspozycję, staje się nie tylko narzędziem przekazu, ale również formą wyrazu artystycznego, która wzmacnia relację zwiedzającego z treścią wystawy.

Estetyka dostępności opiera się także na poszanowaniu uwagi wizualnej osób Głuchych. Przestrzeń powinna być dobrze oświetlona, przejrzysta i odpowiednio uporządkowana, aby umożliwiać swobodne obserwowanie komunikacji migowej. Układ wystawy powinien wspierać naturalny przepływ uwagi, bez przeszkód, ostrych refleksów czy oślepiającego światła.

W ten sposób dostępność staje się nie tylko wymogiem technicznym, ale również doświadczeniem estetycznym — gdzie ciszę dźwięku zastępuje głos obrazu.

Szkolenie i podnoszenie świadomości personelu

Szkolenie personelu nie jest dodatkiem – to podstawowy warunek realizacji polityki dostępności. Pracownicy powinni być przygotowani do komunikacji z osobami Głuchymi i słabosłyszącymi, obejmującej podstawowe elementy języka migowego, techniki czytania z ust oraz stosowanie alternatywnych form komunikacji. Szkolenia powinny również obejmować znajomość narzędzi technologicznych dostępnych w muzeum oraz zasad postępowania w sytuacjach awaryjnych, aby zapewnić bezpieczeństwo i komfort wszystkim zwiedzającym.

Zatrudnianie lub współpraca z Głuchymi specjalistami i przewodnikami wzbogaca kompetencje zespołu o doświadczenie praktyczne i pogłębia rozumienie kultury Głuchych.

Niezbędna adaptacja metodyczna

Zwiedzanie muzeum przez osoby Głuche wymaga innej metody pracy niż w przypadku osób słyszących. Podczas gdy zwiedzający słyszący mogą równocześnie słuchać komentarza przewodnika i oglądać eksponaty, osoby Głuche potrzebują pełnego dostępu wzrokowego — do tłumacza, Głuchego przewodnika lub ekranu z nagraniem w języku migowym. Oznacza to, że nie mogą jednocześnie oglądać obiektu i przyjmować informacji.

Dlatego metodyka oprowadzania powinna być dostosowana do potrzeb wzrokowych tej grupy. Każdy przystanek powinien zaczynać się od krótkiego wprowadzenia do tego, co odwiedzający zaraz zobaczą, najlepiej z użyciem materiałów wizualnych: zdjęć, szkiców lub filmów z językiem migowym. Dopiero po zakończeniu części informacyjnej zwiedzającym należy zapewnić czas na swobodne oglądanie eksponatu. Taką sekwencję należy powtarzać na każdym kolejnym etapie zwiedzania.

To podejście nie jest jedynie techniczną zmianą – jest wyrazem szacunku dla tożsamości językowej i kulturowej społeczności Głuchych oraz gwarancją równego dostępu do wiedzy i doświadczenia kulturowego.

Współpraca ze społecznością Głuchych

Rzeczywiste włączenie społeczności Głuchych w proces tworzenia usług dostępnościowych gwarantuje, że rozwiązania odpowiadają prawdziwym potrzebom użytkowników. Tworzenie grup doradczych złożonych z Głuchych ekspertów i zwiedzających, organizowanie warsztatów współtworzenia oraz zlecanie projektów Głuchym artystom czy kuratorom wzmacnia trwałość i jakość podejmowanych działań.

Dzięki takiej współpracy muzeum zyskuje dostęp do wiedzy i doświadczeń, których nie da się zdobyć w inny sposób – a jednocześnie oddaje głos społeczności, którą chce wspierać.

Bezpieczeństwo zwiedzających Głuchych

Zapewnienie bezpieczeństwa zwiedzających Głuchych w muzeach wymaga wdrożenia rozwiązań, które gwarantują równy dostęp do informacji i procedur awaryjnych. Ponieważ komunikaty dźwiękowe nie są dla nich dostępne, konieczne jest zastosowanie:

- > sygnałów wizualnych, takich jak pulsujące światła i ekrany z instrukcjami pisemnymi,
- > oznakowania z piktogramami, a tam, gdzie to możliwe, także z elementami języka migowego, wskazującego drogę do wyjść ewakuacyjnych,
- > przeszkolenia personelu w komunikacji z osobami Głuchymi, co pozwala na udzielenie jasnej i skutecznej pomocy,
- > dostępu do tłumaczy lub filmów w języku migowym podczas zorganizowanych wizyt i w sytuacjach nagłych,
- > dostosowanych planów ewakuacji, które biorą pod uwagę specyficzne potrzeby Głuchych zwiedzających.

Wdrożenie tych rozwiązań zwiększa nie tylko poziom bezpieczeństwa, ale także poczucie pewności i komfortu osób Głuchych, tworząc przestrzeń naprawdę dostępną i włączającą.

Komunikacja i promocja

14.

Promocja usług dostępnościowych ma kluczowe znaczenie dla informowania i przyciągania odbiorców. Na stronie internetowej muzeum powinny znaleźć się jasne informacje o dostępnych udogodnieniach, takich jak oprowadzania w języku migowym, filmy z napisami, możliwość wypożyczenia urządzeń przenośnych czy dostępność pętli indukcyjnych.

W komunikacji w mediach społecznościowych należy stosować treści dostępne – filmy w języku migowym, materiały z napisami i opisy alternatywne obrazów. Dodatkowo organizowanie wydarzeń skierowanych do społeczności Głuchych, takich jak „wieczory ciszy” czy festiwale sztuki wizualnej, wzmacnia relację z tą grupą i podkreśla zaangażowanie muzeum w działania na rzecz włączenia społecznego.

Ewaluacja i doskonalenie

Usługi związane z dostępnością wymagają regularnej i opartej na współpracy ewaluacji. Zbieranie opinii od zwiedzających Głuchych – w formie filmów w języku migowym lub pisemnych checklist – pozwala poznać ich rzeczywiste doświadczenia oraz wskazać obszary wymagające poprawy.

Coroczny przegląd praktyk, przeprowadzany we współpracy ze społecznością Głuchych, umożliwia wprowadzanie zmian opartych na danych oraz testowanie nowych technologii. Dzięki temu muzeum może na bieżąco reagować na zmieniające się potrzeby zwiedzających i pozostaje instytucją nowoczesną, otwartą i odpowiedzialną.

Ocena efektów i gromadzenie danych o dostępności

Sukces muzeum dostępnego dla osób Głuchych nie polega jedynie na wdrożeniu określonych rozwiązań technicznych, lecz przede wszystkim na realnym wpływie, jaki mają one na doświadczenie zwiedzających. Aby zapewnić ciągły rozwój usług i transparentność wobec odbiorców, konieczne jest systematyczne badanie poziomu dostępności.

Ewaluacja może obejmować zarówno dane ilościowe, jak i jakościowe.

Dane ilościowe – takie jak liczba zwiedzających Głuchych i słabosłyszących, ich udział w oprowadzaniach czy korzystanie z narzędzi cyfrowych – dostarczają mierzalnych wskaźników postępu.

Z kolei dane jakościowe – na przykład nagrania opinii w języku migowym lub wywiady z odwiedzającymi – pokazują emocje, doświadczenia i sugestie dotyczące udoskonaleń.

Muzea mogą również współpracować z instytucjami badawczymi, szkołami języka migowego i uczelniami,

aby analizować zebrane dane i tworzyć polityki dostępności oparte na dowodach. Dokumentowanie efektów zwiększa transparentność, pokazuje społeczną wartość podejmowanych inicjatyw i może stanowić podstawę ubiegania się o finansowanie lub nagrody za najlepsze praktyki.

Ewaluacja jest więc nie tylko narzędziem administracyjnym, lecz kluczowym mechanizmem budowania kultury empatii, rozwoju i odpowiedzialności.

Niniejszy przewodnik łączy najważniejsze zasady, rozwiązania techniczne i przykłady praktyczne niezbędne do przekształcenia muzeum w przestrzeń naprawdę dostępną dla osób Głuchych i słabosłyszących. Jego wdrożenie wymaga zaangażowania kierownictwa instytucji, bliskiej współpracy ze społecznością Głuchych oraz ciągłej ewaluacji działań.

Przykłady dobrych praktyk

Muzeum 1

Badania wykazały, że potrzeby i preferencje zwiedzających Głuchych i słabosłyszących są bardzo zróżnicowane – m.in. w zakresie korzystania z języka migowego lub preferencji dotyczących informacji pisemnych. W odpowiedzi opracowano pilotażowy przewodnik multimedialny z filmami w języku migowym i opcjonalnymi napisami (cc), umożliwiający zwiedzanie we własnym tempie.

Zastosowanie naturalnych użytkowników języka migowego jako narratorów zwiększyło autentyczność i przejrzystość przekazu. Podczas zwiedzania osoby Głuche deklarowały preferencję przewodników Głuchych, ponieważ oprowadzanie z udziałem tłumacza często prowadziło do zmęczenia i trudności w śledzeniu treści wymagających ciągłej koncentracji wzrokowej.

Pod względem infrastruktury i technologii muzeum wprowadziło mikrofony ze wsparciem transkrypcji mowy na tekst, zadbało o odpowiednie oświetlenie, zapewniło napisy we wszystkich filmach i przygotowało pisemne wersje audioprzewodników.

Personel przeszedł szkolenia w zakresie komunikacji z osobami Głuchymi i słabosłyszącymi, a udział społeczności Głuchych w projektowaniu rozwiązań uznano za kluczowy.

Muzeum 2

Muzeum wskazało zestaw podstawowych elementów niezbędnych do zapewnienia dostępności: pełny dostęp do treści w języku migowym, napisy we wszystkich prezentacjach audiowizualnych oraz wsparcie tekstowe dla osób niekorzystających z języka migowego.

Wdrożono rozwiązania cyfrowe, takie jak aplikacje z przewodnikami multimedialnymi stworzonymi specjalnie dla użytkowników Głuchych oraz kody QR przy eksponatach zapewniające bezpośredni dostęp do treści w języku migowym. Działania uzupełniały szkolenia personelu, stworzenie dostępnej strony internetowej z jasną informacją o usługach oraz instalacja pętli indukcyjnych i rozwiązań poprawiających akustykę dla osób słabosłyszących. Współpraca ze społecznością Głuchych była podstawą projektowania treści.

Muzeum 3

Przedstawiono szeroką checklistę elementów niezbędnych do zapewnienia dostępności muzeum:

- > treści w języku migowym w formie filmów i oprowadzania prowadzonego przez naturalnych użytkowników języka migowego,
- > napisy i wsparcie tekstowe we wszystkich materiałach audio i wideo,
- > technologie takie jak aplikacje mobilne i kody QR,
- > przeszkolony personel,
- > współpracę ze społecznością Głuchych,
- > czytelne oznakowanie wizualne,
- > informacje online, w tym wirtualne zwiedzanie z napisami i językiem migowym.

Aneks: **Checklista dostępności** **muzeów dla osób Głuchych**

Prezentujemy praktyczną listę kontrolną, która pomaga organizatorom ocenić stan dostępności dla osób Głuchych. Każdy punkt można oznaczyć jako wykonany lub wymagający realizacji oraz uzupełnić komentarzami.

Tabela 3. Lista kontrolna dostępności muzeów dla osób Głuchych

KATEGORIA	DZIAŁANIE	ZREALIZOWANE
Informacja	Film w języku migowym dla każdego eksponatu	☐ Tak / ☐ Nie
	Napisy we wszystkich materiałach wideo i audio	☐ Tak / ☐ Nie
	Pisemne wersje audio przewodników i prezentacji	☐ Tak / ☐ Nie
Technologia	Kody QR z dostępem do treści w języku migowym	☐ Tak / ☐ Nie
	Aplikacja mobilna z opcjami: język migowy, tekst, obrazy	☐ Tak / ☐ Nie
	Wsparcie AR (rozszerzona rzeczywistość)	☐ Tak / ☐ Nie
	Bezpłatne Wi Fi umożliwiające korzystanie z aplikacji	☐ Tak / ☐ Nie
	Aplikacje speech to text (zamiana mowy na tekst)	☐ Tak / ☐ Nie
Przestrzeń	Odpowiednie oświetlenie dla czytania z ust i widoczności języka migowego	☐ Tak / ☐ Nie
	Wizualne sygnały zamiast komunikatów dźwiękowych	☐ Tak / ☐ Nie
	Pętle indukcyjne lub systemy FM	☐ Tak / ☐ Nie
	Wizualne powiadomienia alarmowe	☐ Tak / ☐ Nie
Personel	Szkolenie z podstaw języka migowego	☐ Tak / ☐ Nie
	Świadomość kultury Głuchych	☐ Tak / ☐ Nie
	Zaangażowanie Głuchych pracowników lub współpracowników	☐ Tak / ☐ Nie
Społeczność	Grupa doradcza złożona z osób Głuchych	☐ Tak / ☐ Nie
	Współtworzenie treści z udziałem społeczności	☐ Tak / ☐ Nie
Komunikacja	Strona internetowa z treściami w PJM i napisami	☐ Tak / ☐ Nie
	Informacja o dostępności na materiałach promocyjnych	☐ Tak / ☐ Nie

Rozdział 3

Organizacja koncertów

Wprowadzenie

Czy osoby Głuche lubią muzykę? Czy chodzą na koncerty, spektakle lub festiwale?

Odpowiedź brzmi: **tak!**

Osoby Głuche mają swoje muzyczne preferencje, ulubionych artystów oraz charakterystyczne sposoby doświadczania rytmu i dźwięku. I coś, czego wiele osób wciąż nie wie: osoby Głuche mogą być również DJ-ami, raperami, muzykami, performerami oraz profesjonalistami w branży muzycznej. Mimo talentu, zaangażowania i twórczych poszukiwań, które w to wkładają, wiele występów okazuje się dla nich mało wartościowych.

Dlaczego? Ponieważ koncerty są często projektowane bez uwzględnienia ich potrzeb.

Dostępność koncertów dla publiczności Głuchej zaprasza nas do ponownego przemyślenia, czym jest muzyka i w jaki sposób można jej doświadczać więcej niż jednym zmysłem. Taka zmiana perspektywy ujawnia wyjątkową cechę muzyki: stanowi ona pomost

w komunikowaniu emocji i wspomnień – i absolutnie nie ogranicza się wyłącznie do dźwięku. Rytm, wibracje oraz światło sceniczne współtworzą unikalną atmosferę, którą można odbierać na różne sposoby.

Organizatorzy muszą potraktować tę szerszą perspektywę poważnie. Dostępność nie jest ani abstrakcją, ani opcją dodatkową; nie jest też „dodatkiem”. To kreatywny element projektowania doświadczenia koncertowego. Celem jest, aby osoby Głuche mogły aktywnie uczestniczyć w wydarzeniu i mieć równy dostęp do życia kulturalnego.

Skuteczność zastosowanych rozwiązań dostępnościowych odzwierciedla rzeczywiste zaangażowanie w słuchanie, uczenie się i tworzenie koncertu, który jest inkluzywny i odpowiada na zróżnicowane potrzeby oraz preferencje wszystkich uczestników.

Ramy prawne i obowiązki

Dla organizatorów kultury dostępność nie jest usługą opcjonalną, lecz wiążącym obowiązkiem wynikającym z międzynarodowych, europejskich i krajowych regulacji. Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnościami (UNCRPD) jednoznacznie to podkreśla: **Artykuł 30** potwierdza prawo osób z niepełnosprawnościami do pełnego uczestnictwa w życiu kulturalnym, natomiast **artykuły 9 i 21** gwarantują dostęp do komunikacji i informacji, w tym do języka migowego oraz formatów dostępnych. Zapis ten ustanawia, że równy udział w kulturze ma charakter prawa, a nie działania charytatywnego.

Na poziomie europejskim, dyrektywy zobowiązują do zagwarantowania równego dostępu do kultury i komunikacji, a ministerstwa edukacji i kultury w państwach członkowskich są zobowiązane finansować dostępność jako **podstawową infrastrukturę kultury**, a nie jako rozwiązanie tymczasowe czy projektowe. Oznacza to, że dostępność musi być planowana, budżetowana i realizowana z taką samą powagą jak konserwacja zbiorów, digitalizacja czy programowanie artystyczne.

Przepisy krajowe dodatkowo wzmacniają te obowiązki. Organizacje kultury muszą zapewnić, że:

- > umowy z tłumaczami i twórcami napisów spełniają wymogi kwalifikacji zawodowych,
- > modyfikacje architektoniczne są zgodne z europejskimi standardami dostępności,
- > budżety zakupowe uwzględniają utrzymanie i aktualizację technologii dostępności.

Dostępność nie może być interwencją jednorazową; musi stanowić element **strategii długoterminowej** i codziennych działań instytucji. Wywiązując się z tych obowiązków prawnych i instytucjonalnych, organizacje kultury pokazują przywództwo w obszarze inkluzji i równoważonego rozwoju. Co najważniejsze — potwierdzają, że dostępność jest **prawem kulturowym**, dzięki któremu wszyscy odbiorcy mogą być traktowani jako równoprawni uczestnicy wspólnej przestrzeni kultury.

Dostępność w praktyce

Dostępny projekt kultury ma przede wszystkim charakter wizualny. Niezależnie od tego, czy przestrzeń służy wystawom, spektaklom, oprowadzaniom czy wydarzeniom, komunikacja wizualna musi być zapewniona poprzez architekturę, układ miejsc, oświetlenie i technologie. Dostępność wymaga **wielu zintegrowanych kanałów komunikacji**, aby odbiorcy mogli wybrać formę najbardziej adekwatną do swoich potrzeb. Programowanie dostępne to nie tylko znoszenie barier — to aktywne **współtworzenie kultury z osobami Głuchymi**, a nie dla nich. Organizacje kultury muszą postrzegać Głuchych jako uczestników, współtwórców, artystów i ekspertów, a nie wyłącznie odbiorców.

Kluczowe usługi dostępności obejmują:

3.1. Tłumaczenie na język migowy

Instytucje muszą:

- > zapewniać tłumaczenie wykonywane przez wykwalifikowanych tłumaczy języka migowego, posiadających szkolenie lub doświadczenie w pracy z występami scenicznymi, koncertami muzycznymi lub narracją,
- > zapewnić tłumaczom dostęp do scenariuszy, treści oprowadzań, notatek ekspozycyjnych lub prezentacji z odpowiednim wyprzedzeniem,
- > jasno promować wydarzenia z tłumaczeniem w materiałach marketingowych, określając:
 - miejsce pracy tłumaczy,
 - język(i), na które będzie odbywać się tłumaczenie,
 - rekomendacje dotyczące miejsc siedzących dla osób Głuchych, zapewniających najlepszą widoczność.

Podczas festiwalu: plany sceny muszą od początku przewidywać przestrzeń dla tłumaczy, zanim zostaną podpisane umowy z artystami — nie jako późniejszą, awaryjną modyfikację.

Strój tłumacza: Zasady dotyczące ubioru tłumaczy mają zapewnić dobrą widoczność i koncentrację podczas występu. Najczęściej zaleca się gładką, ciemną odzież bez wzorów i bez elementów rozpraszających uwagę. Tworzy to neutralne tło, które podkreśla ruchy rąk i mimikę. Celem nie jest styl, lecz czytelność: odpowiedni kontrast ze skórą, profesjonalna spójność w zespole oraz dostosowanie do oświetlenia scenicznego. Ten prosty zabieg poprawia odbiór tłumaczenia i pokazuje szacunek wobec publiczności Głuchej.

3.2. Linie widoczności i planowanie przestrzeni

Przestrzenie kultury muszą zapewniać, aby osoby Głuche i słabosłyszące miały wyraźny widok na:

- > tłumaczy języka migowego,
- > ekrany napisów lub projekcje,
- > prelegentów lub wykonawców,
- > wizualne alerty i komunikaty.

Aby zagwarantować dobrą widoczność:

- > należy wyznaczać specjalne strefy siedzące dla publiczności Głuchej, zapewniające optymalne linie widoczności, zwłaszcza podczas wydarzeń z tłumaczeniem,
- > unikać miejsc za filarami, w skrajnych kątach sali lub w ostatnich rzędach teatrów i audytoriów,

- > tłumacze powinni być ustawieni w miejscu dobrze oświetlonym, blisko sceny, przodem do widowni, w przestrzeni wolnej od przeszkód. Ich pozycja nie może znajdować się w narożnikach, za elementami zasłaniającymi, zbyt daleko od sceny, przy wyjściach, w ciemnych strefach ani w miejscach narażonych na częste przemieszczanie się osób. Zapewnia to odbiorcom Głuchym możliwość śledzenia występu bez nadmiernego wysiłku oraz pełne uczestnictwo w wydarzeniu.
- > podczas wydarzeń w przestrzeniach płaskich (festiwale plenerowe, hale, przestrzenie dziedzictwa kulturowego) należy stosować podwyższone platformy dla tłumaczy.

3.3. Wymagania dotyczące oświetlenia

Oświetlenie ma kluczowe znaczenie dla dostępności. Instytucje muszą zapewnić:

- > jasne, równomierne oświetlenie rąk i twarzy tłumaczy,
- > brak podświetlenia od tyłu, efektów sylwetki lub stroboskopu w miejscu pracy tłumaczy,
- > matowe, niereflektywne tło za tłumaczami (Solar Bear; Peruzzi, 2024),
- > unikanie wzorzystych, jaskrawych lub ruchomych tła za tłumaczami i ekranami napisów.

Ważna uwaga:

Podczas wydarzeń plenerowych: należy stosować dedykowane zestawy oświetleniowe dla tłumaczy, niezależne od oświetlenia scenicznego.

3.4. Technologia dźwięku i systemy wspomagania słyszenia

Instytucje kultury muszą:

- > instalować i utrzymywać pętle indukcyjne, systemy FM lub systemy na podczerwień w teatrach, dużych salach i punktach recepcyjnych (IFHOH, 2021; Deafness Forum of Australia),
- > wyraźnie oznaczać obecność pętli indukcyjnych przy wejściach, recepcji i w strefach siedzących,
- > zapewniać przenośne systemy wspomagania słyszenia podczas oprowadzań i w przestrzeniach tymczasowych.

Ważne: technologie te nie zastępują dostępu w języku migowym. Ich głównymi odbiorcami są osoby korzystające z aparatów słuchowych lub implantów.

Dodatkowo:

Coraz szerzej stosowane są technologie „wizualnego dźwięku”, które wykorzystują światło LED do prezentowania muzyki i dźwięków otoczenia w czasie rzeczywistym. Umożliwiają one osobom Głuchym i słabosłyszącym postrzeganie rytmu, tonu oraz sygnałów ostrzegawczych poprzez dynamiczne wzory świetlne. Mogą być integrowane z:

- > projektami sceny,
- > systemami bezpieczeństwa,
- > instalacjami interaktywnymi.

Podczas oprowadzań technologie te mogą zapewniać:

- > transkrypcję i alerty w czasie rzeczywistym,

- > powiadomienia o komunikatach w audytoriach,
- > równorzędną komunikację w punktach recepcyjnych,
- > wsparcie percepcji muzyki poprzez wizualizację rytmu, tempa i zmian natężenia dźwięku.

Na koncertach takie rozwiązania działają jako pomost między dźwiękiem a komunikacją wizualną, czyniąc wydarzenia bardziej bezpiecznymi, immersyjnymi i inkluzywnymi.

3.5. Napisy i transkrypcja

Napisy muszą być:

- > dostępne dla wszystkich wydarzeń na żywo, wykładów, pokazów filmowych oraz oprowadzań,
- > dokładne, tworzone w czasie rzeczywistym i wyświetlane w czytelnym rozmiarze,
- > uzupełnione o identyfikację mówców, dźwięki tła i sygnały muzyczne.

Wszystkie wydarzenia i materiały promocyjne wideo muszą posiadać napisy **domyślnie**, a nie „na życzenie”.

Praktyki niedopuszczalne: Personel nie powinien pytać odbiorców, czy „potrzebują napisów”. Napisy powinny być zapewnione zawsze.

3.6. Wibrujące kurtki i opaski świetlne reagujące na muzykę

Testowane obecnie narzędzie wibracyjne to **wibrująca kurtka**. Zawiera ona sześć lub więcej małych oscylatorów, które przekształcają sygnały audio w haptyczne

wibracje, umożliwiając użytkownikowi „odczuwanie” muzyki poprzez drgania rozmieszczone na całym ciele. Dzięki temu doświadczenie muzyczne staje się bardziej dostępne dla osób Głuchych lub słabosłyszących, ponieważ dźwięk zostaje zamieniony w fizyczną sensację.

Wibrujące kurtki lub haptyczne kamizelki muzyczne można zamówić u kilku firm dystrybuujących je na terenie Europy.

Opaski świetlne reagujące na muzykę to urządzenia noszone na nadgarstkach, wykorzystujące wbudowane diody LED do tworzenia wizualnych wzorów podążających za rytmem muzyki. Światło pulsuje, miga lub zmienia kolor w reakcji na dźwięk, dając użytkownikom wizualny sposób doświadczania rytmu. Dla publiczności Głuchej lub słabosłyszącej opaski są ważną formą dostępności — zamieniają elementy muzyczne w sygnały wizualne, pomagając odbiorcom angażować się w atmosferę koncertu lub występu poprzez światło i ruch.

Usługi zapewniające dostęp komunikacyjny

Jasna i czytelna komunikacja wizualna jest kluczowa dla tworzenia wydarzeń dostępnych. Organizatorzy powinni zadbać o to, aby informacje były zawsze dostępne w formatach, które można zobaczyć i zrozumieć bez konieczności korzystania z dźwięku.

Zapewnij czytelne oznakowanie w całej przestrzeni wydarzenia

Tablice informacyjne powinny być łatwe do odczytania, umieszczone na wysokości wzroku i wykonane w kolorach o wysokim kontraście. Dzięki temu odwiedzający bez problemu trafią do wejść, stref siedzących, toalet i wyjść ewakuacyjnych.

Używaj piktogramów i ikon do oznaczania dostępnych usług

Symbole systemów wspomagania słyszenia, napisów lub tłumaczenia na język migowy powinny być umieszczone w widocznych miejscach: przy wejściach,

w punktach recepcyjnych i w strefach siedzących. Ikony są uniwersalne i umożliwiają szybkie zorientowanie się, jakie formy wsparcia są dostępne.

Wyświetlaj powiadomienia tekstowe w czasie rzeczywistym

Ekrany cyfrowe, aplikacje mobilne lub tablice napisów powinny natychmiast przekazywać informacje o zmianach w harmonogramie, kolejności wejść czy opóźnieniach. Zapewnia to, że osoby Głuche i słabosłyszące otrzymują te same komunikaty co pozostali uczestnicy, bez konieczności polegania na ogłoszeniach głosowych.

Współpraca z ekspertami Głuchymi

Instytucje kultury nie mogą projektować dostępności dla publiczności Głuchej bez współpracy z jej przedstawicielami. Polityki i programy są najskuteczniejsze, gdy powstają we współtworzeniu z ekspertami Głuchymi, co gwarantuje, że rozwiązania odzwierciedlają doświadczenie życia codziennego, a nie jedynie założenia teoretyczne.

Formy takiej współpracy mogą obejmować:

- powoływanie rad doradczych złożonych z osób Głuchych, które wspierają proces decyzyjny,
- tworzenie stałych grup konsultacyjnych udzielających informacji zwrotnej przez cały rok,
- współpracę z organizacjami prowadzonymi przez osoby Głuche w celu wspólnego opracowywania wydarzeń i usług,
- zlecanie projektów artystom i kuratorom Głuchym, aby dostępność była wbudowana w sam proces twórczy.

Zaangażowanie społeczności Głuchych w sposób znaczący przekształca dostępność z technicznego dostosowania w praktykę kulturową. Instytucje zyskują perspektywę, których nie da się zdobyć w żaden inny sposób, a Głusi odbiorcy otrzymują realny wpływ na kształtowanie przestrzeni, z których korzystają.

W efekcie powstają programy bardziej zrównoważone, innowacyjne i wiarygodne dla społeczności, którym służą. Traktując ekspertów Głuchych jako współtwórców, a nie beneficjentów, instytucje kultury pokazują przywództwo w zakresie inkluzji oraz zapewniają, że dostępność jest integralnym elementem ich misji.

Bezpieczeństwo i komunikacja w sytuacjach awaryjnych

Zapewnienie równego dostępu do informacji i procedur bezpieczeństwa podczas koncertów wymaga zastosowania rozwiązań zaprojektowanych z myślą o odbiorcach Głuchych i słabosłyszących (D/HoH). Ponieważ komunikaty dźwiękowe są dla nich niedostępne, konieczne jest zapewnienie:

Wizualnych alertów, takich jak migające sygnały alarmowe, komunikaty na ekranach lub przewijany tekst oraz dedykowane panele z pisemnymi instrukcjami.

Czytelnego oznakowania z ikonami, a tam, gdzie to możliwe — także wskazówek w języku migowym, prowadzących do wyjść ewakuacyjnych.

Systemów świetlnych sprzężonych z alarmami, ogłoszeniami i dzwonekami, tak aby krytyczne komunikaty były widoczne, a nie tylko słyszalne.

Podwójnych systemów komunikacji (dźwięk + obraz) we wszystkich przestrzeniach publicznych, w tym w toaletach, przestrzeniach zewnętrznych i strefach widowni.

Szkolenia personelu w zakresie wizualnego wspierania ewakuacji – tak, aby pracownicy potrafili komunikować się za pomocą gestów, wskazywania lub podstawowych znaków języka migowego oraz asystować osobom Głuchym bez polegania na mowie.

Dostępności tłumaczy lub komunikatów w języku migowym podczas zorganizowanych wizyt lub wydarzeń na dużą skalę, aby zapewnić natychmiastową komunikację w sytuacji awaryjnej.

Dostosowanych planów ewakuacji, uwzględniających specyficzne potrzeby osób Głuchych, regularnie ćwiczonych z personelem w celu zapewnienia ich skuteczności.

Wdrożenie tych rozwiązań wzmacnia bezpieczeństwo i poczucie pewności osób Głuchych, czyniąc koncerty przestrzenią rzeczywiście dostępną i inkluzywną, w której wszyscy widzowie mogą uczestniczyć na równych zasadach.

Dotarcie do publiczności i działania marketingowe

Zapewnienie odpowiedniej informacji jest kluczowe, aby odbiorcy Głusi i słabosłyszący byli świadomi dostępnych rozwiązań i mogli uczestniczyć na równych prawach. Komunikacja musi być jasna, wielokanałowa i wizualna.

Strategie informacyjne – przejrzysta promocja

Widoczność na stronie internetowej i w mediach społecznościowych

Ogłoszenia powinny zawierać wyraźne ikony dostępności (np. tłumaczenie na język migowy, napisy).

Integracja dostępności w programie

Informacje o tłumaczach, napisach czy technologiach „wizualnego dźwięku” muszą znajdować się przy każdym wydarzeniu, a nie w osobnej sekcji.

Współpraca ze środowiskiem Głuchych

Dystrybucja informacji poprzez stowarzyszenia, szkoły

języka migowego i sieci docierające do społeczności Głuchych.

Materiały wizualne

Plakaty, filmy w języku migowym i treści z napisami powinny jednoznacznie komunikować dostępność.

Szkolenie personelu

Cała obsługa (kasa biletowa, recepcja, bileterzy) powinna wiedzieć, jakie rozwiązania dostępności oferuje instytucja.

Terminowe komunikaty

Informacje o dostępności muszą być publikowane z odpowiednim wyprzedzeniem, aby umożliwić odbiorcom planowanie uczestnictwa.

Współpraca z organizacjami Głuchych

Warto budować relacje z federacjami, stowarzyszeniami, szkołami i innymi instytucjami społeczności Głuchych, aby wzmacniać zasięg i zaufanie.

Rola instytucji: **budowanie zaangażowania**

Instytucje powinny:

- Zamawiać lub prezentować wydarzenia prowadzone przez osoby Głuche.
- Wspierać współpracę Głuchych i słyszących artystów, edukatorów i twórców kultury.
- Zapraszać twórców Głuchych do prowadzenia warsztatów i oprowadzań, uznając języki migowe jako pełnoprawne formy ekspresji artystycznej i kulturowej.
- Prezentować poezję migową, teatr, storytelling i choreografię migową w głównym programie, a nie jako wydarzenia poboczne.
- Minimum raz w sezonie instytucje powinny zaplanować wydarzenie prowadzone przez osoby Głuche (np. interpretacja muzyki w języku migowym, poezja migowa, sztuka wizualnego dźwięku).

Należy również zapewniać tłumaczenie na język migowy podczas koncertów oraz oprowadzań po backstage'u lub próbach, organizowanych regularnie. Współprace z artystami Głuchymi muszą być finansowane i profesjonalne, aby zapewnić im równą widoczność i uznanie w programie.

Ważna zasada projektowania

Nie należy polegać na tłumaczach jako sposobie „naprawiania” niedostępnego projektu. Oprowadzania i warsztaty muszą zawierać obok treści mówionej:

- czytelne materiały wizualne,
- wsparcie pisemne,
- dostępną przestrzeń i układ.

Skuteczne programowanie łączy informacje z obrazami, demonstracjami i elementami praktycznymi, tak aby komunikacja nie zależała wyłącznie od mowy z tłumaczeniem.

Tłumacze zwiększają dostępność — ale nie zastępują **projektowania inkluzywnego**, które sprawia, że treści są zrozumiałe dla wszystkich.

Szkolenia personelu i kultura organizacyjna

Zapewnienie dostępności wymaga odpowiednich kompetencji pracowników. Sama technologia nie gwarantuje inkluzji.

Personel obsługi widowni, edukatorzy, zespoły marketingu, producenci i technicy powinni otrzymać szkolenia z zakresu:

- > świadomości i kultury Głuchych,
- > podstaw komunikacji wizualnej (gesty, pisanie, wskazywanie),
- > podstawowych zwrotów w języku migowym służących powitaniu gości,
- > sposobów wspierania osób Głuchych w sytuacjach awaryjnych,
- > efektywnej współpracy z tłumaczami i twórcami napisów,
- > obsługi pętli indukcyjnych oraz technologii wizualnych alertów.

Szkolenia powinny mieć charakter **ciągły i cykliczny**, a nie ograniczać się do jednorazowej sesji wstępnej. Regularne zajęcia wzmacniają kompetencje,

umożliwiają dostosowanie do nowych praktyk oraz zapewniają, że personel pozostaje pewny swoich umiejętności i potrafi tworzyć dostępne doświadczenia dla wszystkich odbiorców. Cykliczne szkolenia sygnalizują również, że dostępność jest fundamentalną wartością organizacji, a nie zadaniem „odhaczonym” na początku współpracy.

Organizacje powinny wyznaczyć **Koordynatora ds. Dostępności**, aby zapewnić, że inkluzja jest obecna we wszystkich aspektach programowania i działalności operacyjnej. Rola ta nie ma charakteru symbolicznego – jest kluczowa dla planowania, realizacji i ewaluacji działań.

Koordynator ds. Dostępności:

- > zarządza budżetami i zasobami, aby zagwarantować finansowanie i utrzymanie dostępności (tłumaczenia, napisy, technologie wspomagające),
- > koordynuje pracę tłumaczy i usług napisu na żywo, zapewniając ich właściwe zaplanowanie, widoczność i integrację w wydarzeniach,

- nadzoruje oznakowanie i szkolenia personelu, dbając o klarowną komunikację i kompetencje zespołu,
- prowadzi ewaluację i zbiera opinie publiczności oraz artystów, aby doskonalić praktyki i mierzyć ich efektywność.

Tam, gdzie to możliwe, organizacje powinny powoływać lub zatrudniać **ekspertów Głuchych** w rolach doradczych. Eksperti ci wnoszą doświadczenie życiowe i wiedzę kulturową, które wzbogacają proces decyzyjny. Ich zaangażowanie musi być odpowiednio wynagradzane i traktowane jako profesjonalna współpraca, a nie działalność wolontariacka.

Ewaluacja i ciągłe doskonalenie

Organizacje muszą oceniać skuteczność działań poprzez **metody partycypacyjne i mierzalne**.

- > regularnie współpracować z grupami fokusowymi i organizacjami Głuchych,
- > zbierać opinie poprzez formularze dostępne również w formie nagrań w języku migowym,
- > pytać nie tylko o kwestie techniczne, ale także o poczucie bezpieczeństwa, emocjonalny odbiór i przynależność.

Instytucje powinny zobowiązać się do **systematycznego, corocznego monitorowania działań w zakresie dostępności**. Zapewnia to odpowiedzialność, pozwala śledzić postępy i identyfikować obszary wymagające poprawy. Dostępność nie jest stanem stałym; wymaga ciągłej ewaluacji i transparentnej komunikacji z odbiorcami.

Kluczowe obszary monitorowania

Tworzenie programów

- > odsetek wydarzeń z tłumaczeniem na język migowy,
- > odsetek wydarzeń z napisami,
- > liczba i udział wydarzeń prowadzonych przez osoby Głuche.

Przestrzeń i technologie

- > odsetek sprawnych pętli indukcyjnych i systemów wspomagania słuchu,
- > odsetek materiałów wystawienniczych (filmów, instalacji, treści cyfrowych) wyposażonych w napisy lub inne formy dostępności.

Zaangażowanie publiczności

- > liczba odwiedzających Głuchych uczestniczących w wydarzeniach,
- > liczba zgłoszeń dotyczących dostępności oraz stopień ich realizacji.

Satysfakcja

- > oceny satysfakcji zbierane specjalnie od uczestników Głuchych,
- > jakościowe opinie pozyskiwane poprzez odpowiedzi pisemne lub nagrania w języku migowym.

Studia przypadków: przykłady dobrych praktyk

Koncert muzyczny podczas Deafestival 2025 w Grecji

Deafestival 2025, zorganizowany przez Federację Głuchych Grecji we współpracy z MyRadio 104.6, odbył się w dniach 26–28 września 2025 roku na placu Syntagma w Atenach. W programie znalazło się wiele wydarzeń kulturalnych, a najważniejszym z nich był sobotni koncert zespołu **Passpartout the Band**, prezentowany z **tłumaczeniem na Grecki Język Migowy (GSL) na żywo**.

Koncert muzyczny podczas Deafestival 2025 stanowił centralny punkt programu, ukazując, w jaki sposób dostępność może być integralnie włączona w organizację wydarzeń muzycznych na żywo.

Środki dostępności

Przed koncertem:

rola Doradcy ds. Dostępności
w przygotowaniu i promocji

W planowanie koncertu aktywnie zaangażowany był Doradca ds. Dostępności, którego zadaniem było zapewnienie skutecznej i niezakłóconej widoczności tłumaczenia migowego przez cały czas trwania wydarzenia.

Najważniejsze elementy
pracy doradcy:

> **Ustawienie tłumaczy**

Doradca wskazywał miejsca pracy tłumaczy w odniesieniu do wykonawców i publiczności, dbając o czytelne linie widoczności i równowagę między akcją sceniczną a tłumaczeniem.

> **Integracja z ekranami wideo**

Nadzorował rozmieszczenie dwóch dużych telebimów tak, aby tłumacze byli prezentowani wyraźnie i konsekwentnie, bez zasłonięć.

- > **Koordinacja zespołów**
Doradca współpracował z pięcioma tłumaczami Głuchymi i dwoma feeder interpreterami, organizując próby z zespołem i planując zmiany tłumaczy między utworami lub częściami programu.
- > **Płynność i ciągłość tłumaczenia**
Ustalano zasady rotacji i sygnalizacji zmian, co minimalizowało przerwy i dezorientację.
- > **Perspektywa odbiorców Głuchych**
Doradca przewidywał sposób, w jaki publiczność Głucha będzie odbierać koncert, i wprowadzał korekty zwiększające widoczność, synchronizację z rytmem oraz spójność kulturową.

Doradca ds. Dostępności odegrał również kluczową rolę w kampanii informacyjnej, współtworząc strategię promocji przyjazną dla osób Głuchych.

Działania promocyjne:

- > **Spoty w Greckim Języku Migowym**
Ogłoszenia festiwalowe były prezentowane przez Głuchych nadawców GSL i emitowane w różnych mediach.
- > **Kampanie telewizyjne i radiowe**
Telewizja publiczna nadawała materiały poświęcone dostępności, a MyRadio 104.6 prowadziło wywiady z Głuchymi artystami, aktywistami oraz tłumaczami.
- > **Wielokanałowe działania informacyjne**
Media społecznościowe, radio i telewizja wzmacniały zasięg i budowały świadomość wydarzenia.
- > **Przygotowanie repertuaru**
Tłumacze Głusi i feeder interpreterzy przygotowywali

utwory, odbywali próby z zespołem i opracowywali interpretacje wizualne.

W trakcie koncertu: realizacja i środki dostępności

- > **Tłumaczenie na Grecki Język Migowy (GSL)** na żywo, wykonywane przez pięciu tłumaczy Głuchych przy wsparciu dwóch feeder interpreterów, co umożliwiało pełne zrozumienie tekstu piosenek, rytmu i dynamiki występów.
- > **Dwa duże telebimy**, umieszczone po obu stronach sceny, prezentowały tłumaczenie w sposób przejrzysty i nieprzerwany, zapewniając niezakłóconą widoczność dla publiczności.

Po koncercie: wpływ na społeczność

Wydarzenie potwierdziło mocne przesłanie festiwalu:

„Nie ma praw człowieka bez prawa do języka migowego”.

Koncert celebrował kulturę Głuchych oraz promował równość, inkluzję i powszechną dostępność w przestrzeni publicznej.

Reakcje publiczności były niezwykle pozytywne — uczestnicy Głusi wyrażali radość i dumę z widocznego podkreślenia ich języka i kultury. Obecność tłumaczy na dużych ekranach została uznana za znaczący krok naprzód w zapewnianiu widoczności i równego dostępu. Zebrane podczas i po koncercie opinie odzwierciedlały entuzjazm, wdzięczność i silne poczucie przynależności. Wielu uczestników podkreślało, że wydarzenie było nie tylko dostępne, ale również pełne energii, głęboko

włączające i budujące więzi społeczne. Atmosfera wspólnoty i solidarności pokazała, jak dostępność potrafi wzbogacić doświadczenie artystyczne dla wszystkich oraz wzmocnić zaufanie między instytucjami kultury a społecznością Głuchych.

Zidentyfikowane obszary wymagające poprawy

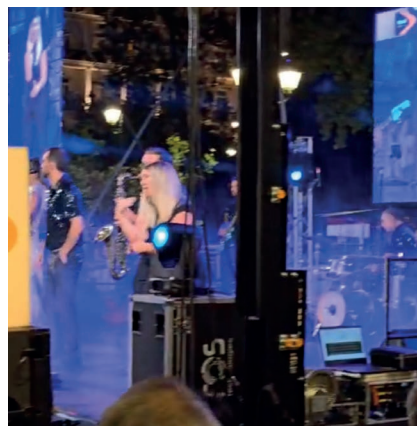
Kilka decyzji podjętych podczas wydarzenia stworzyło niepotrzebne bariery. Wypuszczenie dymu scenicznego utrudniło widoczność pomiędzy tłumaczami Głuchymi, natomiast piosenki w formie wiązanek okazały się mylące lub wręcz niedostępne dla publiczności Głuchej. Jasne światła skierowane wprost na twarze tłumaczy ograniczały widoczność i koncentrację, a nagłe zmiany oświetlenia rozpraszały zarówno tłumaczy, jak i odbiorców. Niewłaściwe linie widoczności, próba generalna z tłumaczami przeprowadzona w ostatniej chwili oraz niespójne stosowanie napisów dodatkowo zwiększały trudności.

Ponadto efekty stroboskopowe i szybkie migotanie światła powodowały dezorientację i utrudniały śledzenie komunikacji wizualnej; silne światło tylne lub mocne reflektory „wypalały” mimikę oraz ruchy rąk; a dynamiczne, szybko zmieniające się projekcje wizualne powodowały przeciążenie wzrokowe, konkurując z widocznością tłumaczy.

Pomimo szczerych starań praktyki te ujawniły głębszy problem: skłonność słyszących organizatorów do

przejmowania kontroli nad decyzjami dotyczącymi dostępności, co ostatecznie obniżyło zarówno standardy profesjonalne, jak i zwykły zdrowy rozsądek.

Konkurs Piosenki Eurowizji 2025 – dostępna transmisja w Grecji

Kontekst

Sześćdziesiąty dziewiąty Konkurs Piosenki Eurowizji odbył się w maju 2025 roku w Bazylei (Szwajcaria). Dla greckiej publiczności Helleńska Korporacja Nadawców (ERT) zapewniła pełną dostępność wydarzenia za pośrednictwem platformy ERTFLIX, oferując dedykowaną transmisję z tłumaczeniem na Grecki Język Migowy (GSL). Inicjatywa została zrealizowana we współpracy z firmą Atlas E.P., wiodącym dostawcą usług dostępności.

Środki dostępności

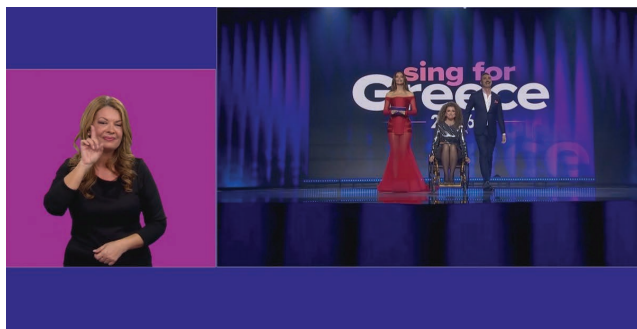
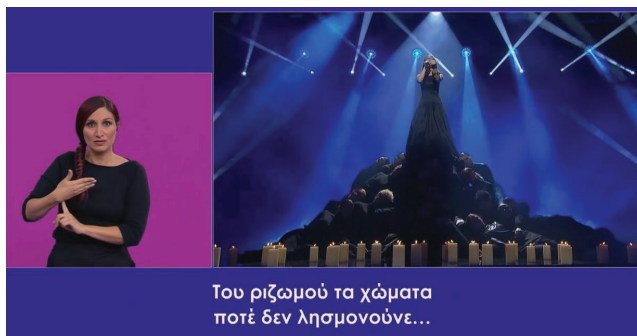
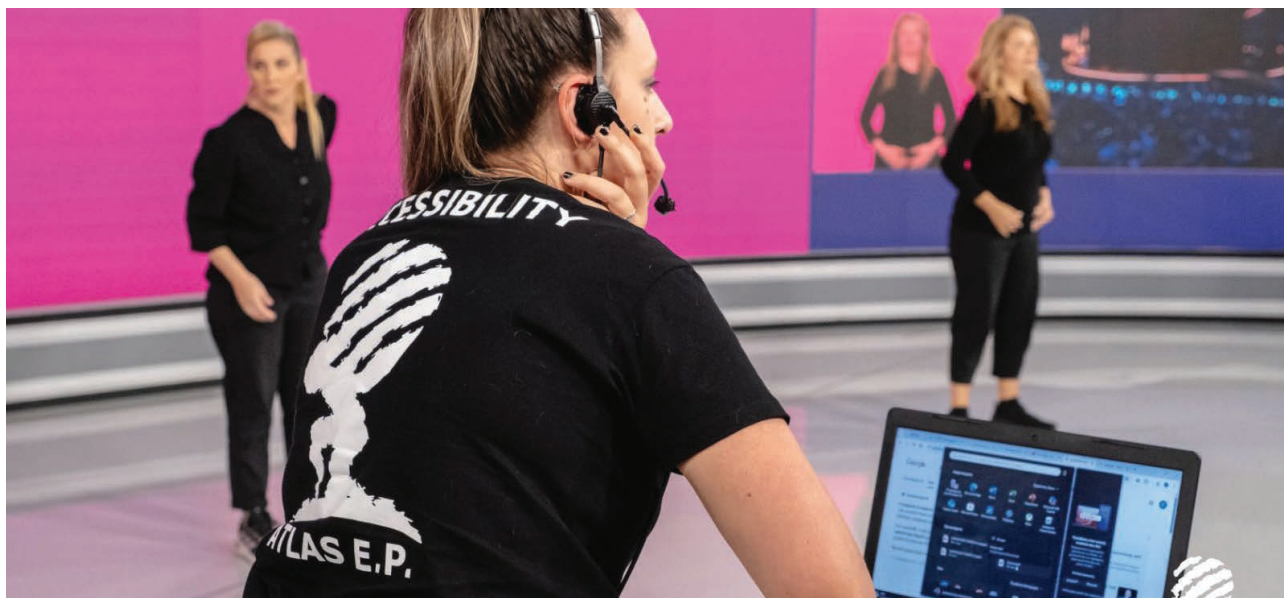
- > **Tłumaczenie na Grecki Język Migowy (GSL)**
Atlas E.P. zapewnił tłumaczenie na żywo całego konkursu, w tym występów, komentarza i segmentów głosowania.
- > **Integracja z ERTFLIX**
Na platformie dostępny był równoległy stream, który umożliwiał odbiorcom Głuchym oglądanie konkursu w czasie rzeczywistym z tłumaczeniem na GSL.
- > **Widoczność i ciągłość**
Tłumacze byli stale widoczni przez całą transmisję, co zapewniało nieprzerwany dostęp do tekstów piosenek, komentarzy i ogłoszeń.
- > **Promocja inkluzywna**
ERT podkreślała dostępność transmisji z GSL w kampanii informacyjnej, zwiększając świadomość w społeczności Głuchych i wzmacniając

wizerunek nadawcy jako instytucji zaangażowanej w dostępność.

Wpływ społeczny

- > **Historyczny moment**
Po raz pierwszy Konkurs Piosenki Eurowizji został w pełni udostępniony w GSL dla greckiej publiczności, stanowiąc precedens dla przyszłych dużych transmisji kulturalnych.
- > **Pozytywny odbiór**
Widzowie Głusi wyrażali entuzjazm i wdzięczność, podkreślając, że jedno z najważniejszych wydarzeń kultury europejskiej wreszcie odzwierciedliło ich prawo do równego uczestnictwa.
- > **Znaczenie instytucjonalne**
Współpraca pomiędzy ERT a Atlas E.P. pokazała, że nadawcy publiczni mogą skutecznie włączać dostępność w międzynarodowe produkcje, tym samym wzmacniając zaufanie społeczności Głuchych.
- > **Wartość symboliczna**
Poprzez udostępnienie Eurowizji organizatorzy podkreślili zasadę, że uniwersalna dostępność jest integralną częścią życia kulturalnego — a nie opcją dodatkową.

To studium przypadku uzupełnia przykład z Deafestival 2025, pokazując, jak dostępność może być zapewniana również w ramach głównego, ogólnoeuropejskiego przekazu medialnego. Wskazuje ono, że zarówno wydarzenia na żywo, jak i transmisje telewizyjne mogą skutecznie wdrażać dostępność języka migowego.

Listy kontrolne dostępności koncertów dla publiczności Głuchej

Szablon formularza rezerwacji dostępności (do użytku publicznego)

FORMULARZ ZGŁOSZENIA POTRZEB DOSTĘPNOŚCIOWYCH – WYDARZENIE KULTURALNE

Imię i nazwisko: _____

Email: _____ @ _____ Telefon / SMS: _____

Wydarzenie / Spektakl / Koncert: _____

Data wizyty: _____

Proszę zaznaczyć usługi dostępności, których Pan/Pani potrzebuje:

☐ Tłumaczenie na język migowy	☐ Narodowy Język Migowy
	☐ Międzynarodowy System Migowy
☐ Miejsca dostępne (z dobrymi liniami widoczności na tłumaczy i napisy)	
☐ Napisy w czasie rzeczywistym	
☐ Pętla indukcyjna / systemy wspomagające słyszenie	
☐ Inne: _____	

Preferowana forma komunikacji:

☐ Narodowy język migowy
☐ SMS / komunikator ☐ Email

*Prosimy o przesłanie formularza co najmniej 5 dni roboczych przed wizytą.
Potwierdzimy Państwa zgłoszenie drogą mailową lub SMS-em.*

Protokół koordynacji pracy tłumaczy migowych (użytek wewnętrzny)

LISTA KONTROLNA DLA KOORDYNACJI TŁUMACZY

Przed wydarzeniem należy zapewnić tłumaczom:

- ✓ Pełny scenariusz / harmonogram wydarzenia
- ✓ Teksty piosenek (jeśli dotyczy)
- ✓ Listę postaci oraz notatki dotyczące mówców
- ✓ Prezentacje slajdowe
- ✓ Informacje o oświetleniu i plan sceny
- ✓ Uwagi dotyczące kostiumów / scenografii (jeśli istotne)
- ✓ Plan rozmieszczenia zapewniający dobrą widoczność tłumaczy
- ✓ Osobę kontaktową w sprawach technicznych lub zmian programu

NIE NALEŻY:

- Prosić tłumaczy o pracę bez wcześniejszego przygotowania
- Umieszczać tłumaczy w miejscach słabo oświetlonych lub zasłoniętych
- Ustawiać tłumaczy za mówcami, rekwizytami lub sprzętem technicznym

Lista kontrolna komunikacji w sytuacjach kryzysowych dla personelu (użytek wewnętrzny)

LISTA KONTROLNA KOMUNIKACJI AWARYJNEJ – DOSTĘPNOŚĆ

W przypadku ewakuacji:

- ☐ Używaj wyraźnych gestów wizualnych i wskazuj bezpośrednio kierunek wyjścia
- ☐ Pokazuj drogę ewakuacyjną fizycznie; nie polegaj wyłącznie na komunikatach głosowych
- ☐ Informuj osoby Głuche, dotykając delikatnie ramię lub machając w zasięgu ich pola widzenia
- ☐ Prowadź spokojnie i jasno; unikaj krzyków z daleka i pośpiechu

Upewnij się, że:

- ☐ Alarmy świetlne działają prawidłowo
- ☐ Na ekranach dostępne są napisy awaryjne lub przewijany tekst
- ☐ Użytkownicy technologii wspomagających (pętle indukcyjne, ALD) zostali uwzględnieni

Skrócona lista kontrolna dla personelu (wersja do druku)

SZYBKA KONTROLA DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB GŁUCHYCH

- ☐ Potwierdzono obecność tłumaczy oraz zapewnienie napisów
- ☐ Tłumacz dobrze widoczny, odpowiednio oświetlony i ubrany zgodnie z zasadami
- ☐ Napisy czytelne, zsynchronizowane z dźwiękiem i sygnałami scenicznymi
- ☐ Miejsca dostępne dla osób Głuchych oznaczone i zarezerwowane
- ☐ Wszystkie materiały wideo domyślnie opatrzone napisami
- ☐ Pętle indukcyjne przetestowane, oznaczenia widoczne
- ☐ Pracownicy obsługi poinformowani o dostępności i procedurach
- ☐ Przetestowano procedury awaryjne z użyciem wizualnych komunikatów
- ☐ Oznakowanie dostępności wraz z piktogramami widoczne w całym obiekcie
- ☐ Personel przygotowany do powitania gości w podstawowym języku migowym

Glosariusz terminów dotyczących dostępności

Tłumaczenie na język migowy (Sign Language Interpretation)

Profesjonaliści, słyszący tłumacze, którzy podczas koncertów przekładają język mówiony na język migowy, umożliwiając Głuchym odbiorcom śledzenie tekstów piosenek, komunikatów i dialogów.

Tłumacze Głusi (Deaf Interpreters)

Tłumacze, którzy sami są Głusi i pracują obok tłumaczy wspierających („feeder interpreters”), zapewniając bardziej zniuansowane i kulturowo precyzyjne tłumaczenia na język migowy.

Tłumacze wspierający / „Feeder Interpreters”

Słyszący tłumacze, którzy wspierają tłumaczy Głuchych poprzez przekazywanie języka mówionego w języku migowym. Umożliwia to tłumaczom Głuchym dalsze dostosowanie przekazu z najwyższą precyzją kulturową i językową.

Narodowy Język Migowy (National Sign Language – NSL)

Oficjalnie uznany język migowy danego kraju, używany przez społeczność Głuchych w codziennej komunikacji, edukacji i kulturze. Każdy narodowy język migowy jest odrębny, posiada własną gramatykę, słownictwo

i kontekst kulturowy. Przykład: Grecki Język Migowy (GSL) w Grecji, Polski Język Migowy (PJM) w Polsce itd.

Międzynarodowy System Migowy (International Sign – IS)

Uproszczony, wspólny system znaków stosowany podczas wydarzeń międzynarodowych, ułatwiający komunikację pomiędzy użytkownikami różnych narodowych języków migowych. Można go porównać do roli języka angielskiego w komunikacji międzynarodowej. IS nie jest w pełni znormalizowanym językiem, ale stanowi ważne narzędzie włączające na konferencjach, festiwalach i konkursach, umożliwiając porozumienie między uczestnikami z wielu krajów.

D/HoH (Deaf and Hard of Hearing – Głusi i słabosłyszący)

Powszechnie stosowany skrót odnoszący się łącznie do osób Głuchych (komunikujących się głównie językiem migowym i identyfikujących się kulturowo jako część społeczności Głuchych) oraz osób słabosłyszących (z częściową utratą słuchu, używających zwykle języka mówionego, aparatów słuchowych lub technologii wspomagających). Termin jest inkluzywny i odzwierciedla różnorodność preferencji komunikacyjnych.

Pętla indukcyjna (Hearing Loop / Induction Loop)

System przesyłający dźwięk bezpośrednio do aparatów słuchowych wyposażonych w cewkę indukcyjną, ograniczając szumy tła i poprawiając jakość odbioru.

Napisy / Transkrypcja **(Captioning / Subtitling)**

Tekst wyświetlany w czasie rzeczywistym lub przygotowany wcześniej, przekazujący treść mówioną lub śpiewaną. Napisy mogą również zawierać efekty dźwiękowe czy reakcje publiczności.

Systemy wspomagające słyszenie **(Assistive Listening Devices – ALDs)**

Przenośne urządzenia (np. słuchawki, odbiorniki) wzmacniające dźwięk dla osób z ubytkiem słuchu, często stosowane zamiast lub obok pętli indukcyjnych.

Technologie wizualizacji dźwięku **(Visual Sound Technology)**

Narzędzia, które przekładają muzykę na doświadczenia wizualne lub dotykowe, np. systemy LED reagujące na dźwięk, platformy wibracyjne lub urządzenia haptyczne.

Linie widoczności **(Sightlines)**

Nieprzerwane, wyraźne linie widzenia na tłumaczy, napisy i scenę. Dobre linie widoczności gwarantują, że odbiorcy Głusi mogą jednocześnie obserwować występ i usługi dostępnościowe.

Ikony / piktogramy dostępności **(Accessibility Icons / Pictograms)**

Znormalizowane symbole wskazujące dostępne usługi (np. język migowy, napisy, dostępność dla osób z niepełnosprawnością ruchową). Stosowane na oznakowaniu, stronach internetowych i w programach wydarzeń.

Tekst w czasie rzeczywistym **(Real Time Text – RTT)**

Natychmiastowa komunikacja tekstowa wyświetlana na ekranach lub urządzeniach, wykorzystywana do ogłoszeń, zmian w harmonogramie czy komunikatów alarmowych.

Indywidualne potrzeby dostępnościowe **(Access Requests)**

Konkretne udogodnienia zgłaszane przez uczestników wydarzenia, np. rezerwacja miejsc blisko tłumaczy, urządzenia do wyświetlania napisów, sprzęt dotykowy.

Coroczne oświadczenie dostępności **(Annual Access Statement)**

Opublikowany dokument podsumowujący działania na rzecz dostępności, statystyki i opinie odbiorców, który pokazuje zaangażowanie organizatora oraz postępy w tym obszarze.

Programy prowadzone przez Głuchych **(Deaf-Led Programming)**

Wydarzenia tworzone, prowadzone lub reżyserowane przez artystów Głuchych, zapewniające autentyczną reprezentację i przywództwo kulturowe.

Wizualne komunikaty alarmowe **(Emergency Visual Alerts)**

Migające światła, powiadomienia tekstowe lub inne sygnały wizualne wykorzystywane do przekazywania istotnych informacji bezpieczeństwa podczas koncertów.

Rozdział 4

Impreza złożona – Europejska Stolica Kultury

Wprowadzenie

Europejska Stolica Kultury (ESK, ECoC) jest jednym z najbardziej złożonych ramowych programów kulturalnych w Europie. Nie jest ona pojedynczym festiwalem ani zbiorem odrębnych wydarzeń, lecz długofalowym procesem kulturowym, który przekształca sposoby tworzenia, komunikowania, zarządzania i doświadczania kultury w mieście oraz poza jego granicami. ECoC łączy artystów, instytucje kultury, społeczeństwo obywatelskie, władze publiczne oraz partnerów międzynarodowych, dążąc do wypracowania trwałego wpływu kulturowego, społecznego i urbanistycznego.

Od momentu powołania inicjatywy w 1985 roku ECoC ewoluowała z symbolicznego święta kultury europejskiej w strategiczne narzędzie polityki kulturalnej. Współczesne Europejskie Stolice Kultury są zobowiązane do wykazania się trwałością działań, partycypacją społeczną, spójnością społeczną oraz jasno określonym dziedzictwem projektu. Dostępność i włączanie społeczne stały się centralnymi elementami tych oczekiwań, odzwierciedlając europejskie i międzynarodowe

ramy, które traktują dostęp do kultury jako prawo oraz kluczowy wymiar demokratycznego życia kulturalnego. Z perspektywy osób Głuchych i słabosłyszących (D/HoH) skala i złożoność programu ECoC generują szczególne wyzwania. Udział w Europejskiej Stolicy Kultury obejmuje nie tylko uczestnictwo w wydarzeniach artystycznych, lecz także kontakt z informacją, debatą publiczną, działaniami edukacyjnymi, procesami zarządzania oraz nieformalnym życiem kulturalnym, rozciągniętymi w czasie na wiele lat. Dostępność musi być zatem rozumiana jako warunek ciągły, umożliwiający trwałe i rzeczywiste uczestnictwo w całym procesie ECoC. Niniejszy rozdział koncentruje się na tym, w jaki sposób dostępność dla osób Głuchych może zostać systemowo włączona w struktury organizacyjne, przepływy pracy oraz procesy decyzyjne Europejskiej Stolicy Kultury – na etapie aplikowania, realizacji programu oraz w latach jego dziedzictwa.

Ramy prawne i polityczne

Zanim zostaną omówione konkretne metody, należy podkreślić, że dostępność ma swoje podstawy w obowiązujących ramach prawnych oraz kluczowych priorytetach polityki europejskiej, takich jak na przykład (tabela poniżej).

Dla organizatorów praktyczny wniosek jest jednoznaczny: zobowiązania w zakresie dostępności muszą być wpisane na wszystkich etapach przygotowania wydarzeń kulturalnych o skali Europejskiej Stolicy Kultury, w tym w szczególności w:

- > umowach,
- > kryteriach finansowania,
- > procedurach zamówień publicznych,
- > komunikacji publicznej.

Traktowanie dostępności dla osób Głuchych jako elementu opcjonalnego zwiększa ryzyko prawne i wizerunkowe, a także ryzyko niepowodzenia programu. Uznanie jej za podstawowy standard profesjonalny stabilizuje realizację działań i wzmacnia zaufanie do instytucji oraz całego programu.

Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnościami (UNCRPD)	Uznaje prawo osób z niepełnosprawnością do uczestnictwa w życiu kulturalnym na zasadzie równości z innymi oraz wymaga zapewnienia dostępu do materiałów kulturalnych, wydarzeń i obiektów w formatach dostępnych, w tym z wykorzystaniem języków migowych.
Poziom Unii Europejskiej	Ustanawia dostępność jako zasadę horyzontalną w politykach publicznych oraz w finansowaniu kultury, w tym w obszarze zamówień publicznych, środowisk cyfrowych, standardów komunikacji i usług publicznych.
Implikacje dla Europejskich Stolic Kultury (ECoc)	Wymaga systemowego uwzględniania dostępności w umowach, kryteriach finansowania, procedurach zamówień publicznych oraz w komunikacji publicznej.

Dostępność jako zasada organizacyjna

Europejskie Stolice Kultury funkcjonują jako **powiązane ze sobą systemy kulturowe**, a nie jako zamknięte programy. Działania realizowane są w wielu sektorach i na przestrzeni kilku lat, łącząc produkcję artystyczną z edukacją, turystyką, planowaniem urbanistycznym, włączaniem społecznym oraz współpracą międzynarodową. Doświadczenia kulturalne rozgrywają się w różnorodnych kontekstach: w instytucjach kultury, przestrzeni publicznej, dzielnicach, obiektach dziedzictwa oraz lokalizacjach tymczasowych.

Z perspektywy osób Głuchych oraz słabosłyszących bariery dostępności często narastają stopniowo, a nie pojawiają się w jednym, wyraźnym momencie wykluczenia. Ograniczony dostęp do informacji może uniemożliwić pierwsze zaangażowanie; niedostępne debaty publiczne ograniczają udział w procesach decyzyjnych; niespójne zapewnianie tłumaczenia na język migowy lub napisów pomiędzy poszczególnymi wydarzeniami prowadzi do niepewności i zmęczenia. Gdy dostępność ma charakter fragmentaryczny, podważone zostaje zaufanie do całego programu.

Ponieważ Europejska Stolica Kultury funkcjonuje jako **żywy system**, dostępność nie może być realizowana wyłącznie poprzez pojedyncze usługi uruchamiane na żądanie. Choć usługi dostępu, takie jak tłumaczenie na język migowy czy napisy, są niezbędne, traktowanie dostępności wyłącznie jako usługi sytuacyjnej ustawia osoby Głuche w pozycji wyjątków, a nie pełnoprawnych uczestników życia kulturalnego.

Bardziej trwałym i skutecznym podejściem jest traktowanie dostępności jako zasady organizacyjnej. Oznacza to, że dostępność kształtuje projektowanie programu, harmonogramy, budżetowanie, komunikację oraz współpracę zespołową już od samego początku. Język migowy i komunikacja wizualna są rozumiane jako elementy domyślne, a nie adaptacje, a osoby Głuche są postrzegane jako aktywni twórcy kultury, a nie bierni beneficjenci. Gdy dostępność funkcjonuje jako zasada organizacyjna, jest ona ściśle powiązana z jakością artystyczną. Przejrzyste struktury wizualne, przemyślane tempo oraz formaty

włączające zazwyczaj podnoszą jakość doświadczeń kulturalnych dla wszystkich odbiorców. Dostępność nie ogranicza więc procesów twórczych, lecz poszerza możliwości artystyczne.

Dostępność jako zasada organizacyjna wpływa w szczególności na:

- > **planowanie harmonogramów** – wczesne rezerwowanie tłumaczy, uwzględnienie czasu na próby oraz zapewnienie przewidywalnych rozwiązań dostępnościowych,

- > **budżetowanie** – traktowanie dostępności jako standardowej pozycji kosztowej, wspieranej zarówno na poziomie centralnym, jak i w ramach poszczególnych projektów,

- > **komunikację** – udostępnianie informacji o dostępności już od pierwszego publicznego ogłoszenia, z wykorzystaniem formatów wizualnych i języka migowego.

DOSTĘPNOŚĆ JAKO USŁUGA INCYDENTALNA A DOSTĘPNOŚĆ JAKO ZASADA ORGANIZACYJNA		
OBSZAR	DOSTĘPNOŚĆ JAKO USŁUGA INCYDENTALNA	DOSTĘPNOŚĆ JAKO ZASADA ORGANIZACYJNA
Planowanie (harmonogramy)	Tłumaczenie na język migowy lub napisy dodawane są na późnym etapie, często po ustaleniu programu.	Potrzeby dostępności są uwzględniane od początku planowania, w tym wczesna rezerwacja tłumaczy i czasu na próby.
	Dostępność zależy od doraźnych zgłoszeń lub decyzji podejmowanych w ostatniej chwili.	Zapewnienie dostępności jest przewidywalne i spójne w całym programie.
Budżetowanie	Dostępność traktowana jest jako koszt dodatkowy lub wyjątkowy.	Dostępność uwzględniana jest jako standardowa pozycja budżetowa, zarówno na poziomie centralnym, jak i projektowym.
	Usługi dostępności finansowane są nierównomiernie lub dopiero w sytuacjach problemowych.	Wyodrębnione środki i jasno określona odpowiedzialność finansowa wspierają stabilną realizację.
Komunikacja	Informacje o dostępności dodawane są po rozpoczęciu promocji lub nie pojawiają się wcale.	Informacje o dostępności są widoczne od pierwszego ogłoszenia i we wszystkich kanałach komunikacji.
	Dominują komunikaty tekstowe lub oparte wyłącznie na dźwięku.	Systematycznie stosowane są formaty wizualne oraz język migowy jako profesjonalny standard komunikacji.

Budowanie strategii dostępności ESK

W skali Europejskiej Stolicy Kultury dostępność wymaga wyraźnie określonej, wspólnie uzgodnionej i odpowiednio zabezpieczonej zasobami strategii. Pozwala to

setkom wydarzeń oraz dziesiątkom partnerów działać w oparciu o wspólne rozumienie celów, standardów i odpowiedzialności w zakresie dostępności.

PRZYKŁADOWY MODEL STRATEGII DOSTĘPNOŚCI EUROPEJSKIEJ STOLICY KULTURY

OBSZAR	OPIS
Cel i język	> Jasne sformułowanie uznające osoby Głuche oraz język migowy. > Dostępność ujęta jako element jakości programu, a nie polityka poboczna.
Koordinacja	> Powołanie koordynatora ds. dostępności. > Utworzenie Grupy Roboczej ds. Dostępności, z udziałem doradców Głuchych.
Współtworzenie	> Formalne partnerstwa z organizacjami Głuchych oraz przedstawicielami społeczności od samego początku. > Udział osób Głuchych w planowaniu, realizacji i ewaluacji działań.
Standardy i narzędzia	> Wspólny Zestaw Narzędzi Dostępności dla wszystkich partnerów. > Wytyczne dotyczące tłumaczenia, napisów, widoczności oraz komunikacji.
Budżet	> Wyodrębniony budżet na dostępność lub centralny fundusz dostępności. > Obowiązkowe planowanie dostępności w budżetach poszczególnych projektów.

Strategia dostępności ECoC

5 kluczowych kroków

1	2	3	4	5
Cel i język	Koordinacja	Współtworzenie	Standardy i narzędzia	Budżet
Jasne oświadczenie uznające osoby głuche oraz język migowy. Dostępność postrzegana jako element jakości programu, a nie jako poboczna polityka.	Powołanie koordynatora ds. dostępności. Utworzenie Grupy Roboczej ds. Dostępności, w tym z udziałem doradców Głuchych.	Formalne partnerstwa z organizacjami osób Głuchych oraz przedstawicielami społeczności od samego początku. Zaangażowanie osób Głuchych w planowanie, realizację i ewaluację.	Wspólny Zestaw Narzędzi Dostępności (Accessibility Toolkit) dla wszystkich partnerów. Wytyczne dotyczące tłumaczenia (w tym na język migowy), napisów, widoczności oraz komunikacji.	Wyodrębniony budżet na dostępność lub centralny fundusz dostępności. Obowiązkowe uwzględnianie działań związanych z dostępnością w budżetach poszczególnych projektów.

Współtworzenie z osobami Głuchymi i słabosłyszącymi

Współtworzenie (co-creation) jest często przywoływane w politykach kulturalnych, jednak nabiera realnego znaczenia dopiero wtedy, gdy zostaje przełożone na konkretne działania. W przypadku Europejskiej Stolicy Kultury współtworzenie ze społecznościami Głuchych powinno rozpoczynać się **zanim program w ogóle powstanie**, już na etapie przygotowywania aplikacji i koncepcji. Organizatorzy mogą zainicjować rundę konsultacji prowadzoną przez osoby Głuche, zaplanowaną jako rozmowę twórczą: jakie doświadczenia kulturalne są odbierane jako zapraszające, które bariery są najbardziej obciążające oraz jaki rodzaj widoczności ma znaczenie.

W miarę rozwoju programu organizatorzy mogą powołać zespół ds. dostępności, w skład którego wchodzić będą doradcy Głusi oraz tłumacze języka migowego, spotykający się regularnie (na przykład raz w miesiącu na etapie przygotowań oraz częściej w okresach intensywnej realizacji). Rolą tego zespołu nie jest korygowanie błędów na końcu procesu, lecz kształtowanie

decyzji na wczesnym etapie. Wczesna integracja zespołu umożliwia wpływ na takie wybory, jak: które projekty flagowe muszą być dostępne w standardzie, jakie usługi dostępnościowe powinny obowiązywać w całym programie oraz jakie formaty komunikacji należy priorytetyzować.

Kolejną ścieżką są warsztaty i laboratoria. Europejska Stolica Kultury może organizować coroczne lub sezonowe Laboratorium Dostępności, w ramach którego Głusi artyści, tłumacze, technicy i producenci eksperymentują z takimi formatami jak dźwięk wizualny, performans w języku migowym, estetyka napisów czy integracja tłumaczy z działaniami artystycznymi. Wartość takiego laboratorium polega na przesunięciu dostępności z obszaru zgodności z wymogami do obszaru innowacji. Buduje ono również relacje i zaufanie, które są kluczowe przy skali ECoC.

Współtworzenie oznacza także zapewnienie dostępu do przestrzeni decyzyjnych. Jeżeli debaty publiczne,

spotkania obywatelskie lub sesje współprojektowania są elementem metodologii ECoC, muszą one być również dostępne. W przeciwnym razie udział osób Głuchych pozostaje ograniczony do roli publiczności. Zapewnienie języka migowego i napisów w tych przestrzeniach nie jest zatem detalem technicznym, lecz warunkiem demokracji kulturowej.

Co to oznacza w praktyce:

- > osoby Głuche muszą być włączane zanim formaty działań zostaną ostatecznie ustalone,
- > konsultacje powinny mieć charakter ciągły, a nie symboliczny,
- > współtworzenie wzmacnia zarówno dostępność, jak i jakość artystyczną programu.

Samorządy jako partnerzy

Samorządy miejskie są kluczowymi aktorami każdej Europejskiej Stolicy Kultury. Zarządzają przestrzenią publiczną, systemami pozwoleń, transportem, oznakowaniem, bezpieczeństwem oraz kanałami komunikacji, które bezpośrednio kształtują codzienne doświadczenia kulturalne mieszkańców i uczestników wydarzeń.

Z perspektywy dostępności dla osób Głuchych współpraca z miejskimi służbami technicznymi i wydziałami kultury jest niezbędna. Wspólny protokół dostępności miasta i ECoC może precyzyjnie określić standardy dotyczące wydarzeń w przestrzeni publicznej, wizualnej komunikacji kryzysowej, szkoleń personelu oraz dostępnej informacji.

Istotnym narzędziem są również przeglądy dostępności (accessibility walk-throughs) kluczowych obiektów i przestrzeni publicznych, prowadzone z udziałem doradców Głuchych oraz pracowników samorządowych. Pozwalają one zidentyfikować bariery związane z oświetleniem, widocznością, oznakowaniem oraz zarządzaniem tłumem jeszcze przed realizacją wydarzeń. Celem tych działań jest zapobieganie problemom z dostępnością, zanim się pojawią.

Odpowiedzialność organizacyjna i koordynacja wewnętrzna

Jasne przypisanie odpowiedzialności ma kluczowe znaczenie w złożonych strukturach organizacyjnych. Powołanie dedykowanej roli koordynatora ds. dostępności zapobiega rozproszeniu odpowiedzialności oraz zapewnia ciągłość działań i zachowanie pamięci instytucjonalnej. Jednocześnie dostępność nie może być

ograniczona do jednej funkcji lub zespołu – musi stanowić wspólną odpowiedzialność wszystkich działów. Menedżerowie programów, zespoły komunikacji, personel techniczny oraz partnerzy projektowi mają realny wpływ na końcowe efekty dostępnościowe. Regularna komunikacja wewnętrzna oraz szkolenia wspierają włączanie dostępności w codzienne procedury i praktyki pracy.

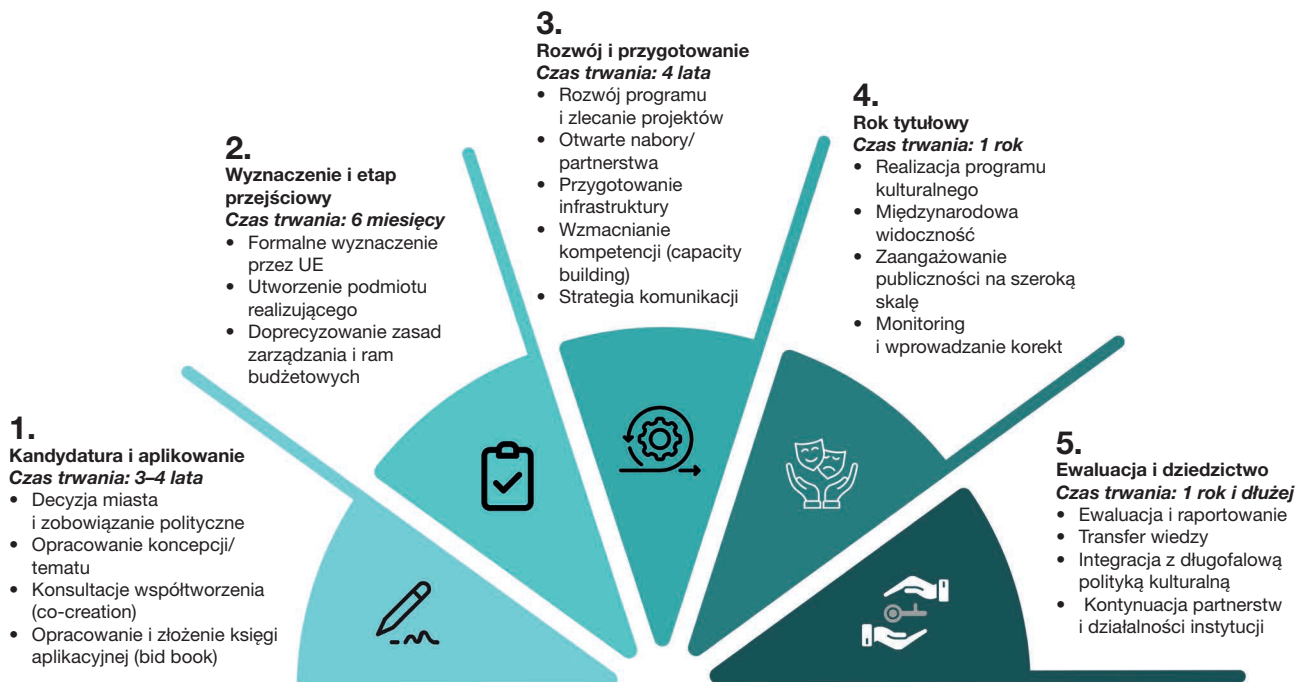
Doradcy Głusi odgrywają kluczową rolę, wnosząc wiedzę opartą na doświadczeniu, której nie da się zastąpić samymi wytycznymi czy dokumentami. Ich stałe zaangażowanie pozwala identyfikować subtelne bariery, związane między innymi z tempem działań, przeciążeniem wizualnym czy praktykami komunikacyjnymi, które często pozostają niewidoczne z perspektywy osób słyszących.

Dostępność w całym cyklu programu

Europejska Stolica Kultury rozwija się poprzez kilka wyraźnie odrębnych faz, z których każda niesie ze sobą określone konsekwencje dla dostępności.

Na etapie **kandydowania i przygotowywania aplikacji** dostępność powinna być wpisana w nadrzędną wizję i wartości programu. Jest to również moment, w którym organizatorzy mogą przeprowadzić mapowanie ekosystemu Głuchych: lokalnych organizacji Głuchych, artystów Głuchych, usług tłumaczeniowych, dostawców technologii dostępności, szkół dla Głuchych oraz odpowiednich organizacji pozarządowych. Takie mapowanie ma charakter praktyczny, ponieważ pozwala wcześniej zidentyfikować potencjalnych partnerów, luki w zasobach oraz realne możliwości działania.

W fazie **rozwoju i przygotowań programu**, aż do roku tytułowego włącznie, dostępność musi zostać przełożona na konkretne wymagania wobec partnerów i współpracowników. Otwarte nabory mogą zawierać jasno sformułowane oczekiwania dotyczące dostępności, zapisane prostym i zrozumiałym językiem: jakie usługi dostępności są wymagane, jakie informacje powinni przekazać wnioskodawcy oraz jakie wsparcie zapewnia Europejska Stolica Kultury. Dobrym rozwiązaniem jest organizowanie krótkich „klinik dostępności” dla aplikujących – krótkich spotkań, podczas których organizatorzy wyjaśniają oczekiwania w zakresie dostępności i odpowiadają na pytania.

W tym okresie dostępność staje się kwestią logistyki, koordynacji i właściwego planowania w czasie. Tłumaczenie na język migowy, napisy oraz informacje wizualne wymagają wcześniejszego przygotowania i profesjonalnej współpracy. Praktyką wartą wdrożenia jest zobowiązanie każdego dofinansowanego projektu

do złożenia krótkiego **planu realizacji dostępności** jako elementu harmonogramu produkcyjnego, z określeniem odpowiedzialności, zarezerwowanych usług oraz sposobu komunikowania dostępności odbiorcom. Ostatnia faza – **ewaluacji i dziedzictwa** – stwarza możliwość refleksji nad zdobytymi doświadczeniami. Dokumentowanie sukcesów i wyzwań pozwala budować wiedzę instytucjonalną oraz wspiera przyszłe inicjatywy kulturalne. W kontekście dostępności dla osób Głuchych etap ten ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia, że postępy wypracowane w trakcie realizacji Europejskiej Stolicy Kultury nie zostaną utracone po zakończeniu roku tytułowego.

Co to oznacza

w praktyce:

- > planowanie dostępności musi rozpoczynać się na bardzo wczesnym etapie,
- > każdy projekt artystyczny finansowany w ramach programu powinien przedstawić plan realizacji dostępności,
- > zdobyta wiedza i doświadczenia powinny być dokumentowane i upowszechniane.

Komunikacja, informacja i poczucie przynależności

Dla osób Głuchych i słabosłyszących dostępność zaczyna się od **komunikacji**. To sposób przekazywania informacji kształtuje oczekiwania i decyduje o tym, czy udział w wydarzeniu jawi się jako realny i zapraszający.

W Europejskiej Stolicy Kultury komunikacja odbywa się wieloma kanałami: przez strony internetowe, media społecznościowe, materiały drukowane, media tradycyjne oraz sieci nieformalne. Dostępna strategia komunikacyjna powinna łączyć **materiały w języku migowym, napisy i przejrzystość wizualną** we wszystkich tych obszarach. Informacje o dostępności muszą być widoczne już na etapie zapoznawania się z ofertą i rezerwacji, bez konieczności ujawniania danych osobowych.

Skuteczną praktyką może być krótka seria filmów w języku migowym typu „witamy w ECoC”, prezentująca program, wskazująca, gdzie znaleźć informacje o dostępności, i pokazująca osoby Głuche jako

widoczną część społeczności ECoC. Materiały te mogą być sezonowo aktualizowane i wykorzystywane w różnych kanałach komunikacji.

Równie istotne jest to, by sprzedaż biletów i proces rezerwacji nie wykluczały użytkowników Głuchych. Usługi dostępności powinny być jasno oznaczone już na etapie rezerwacji, a podstawowy dostęp nie może wymagać osobistego ujawniania potrzeb. Jeśli konieczne jest wcześniejsze zgłoszenie, procedura powinna być prosta, wizualna i możliwa do realizacji przez SMS lub komunikatory.

Ponieważ Europejskie Stolicy Kultury przyciągają odbiorców międzynarodowych, wykorzystanie **Międzynarodowego Języka Migowego** może dodatkowo poszerzyć dostępność. Obecność International Sign podczas wybranych konferencji, debat i wydarzeń flagowych wspiera międzykulturową wymianę wśród osób Głuchych i wzmacnia europejski wymiar programu.

Przestrzeń publiczna, bezpieczeństwo i realia wydarzeń miejskich

Wydarzenia realizowane w przestrzeni publicznej stanowią centralny element wielu Europejskich Stolic Kultury, jednak niosą ze sobą szczególne wyzwania dla osób Głuchych. Komunikaty oparte wyłącznie na dźwięku, zmieniające się warunki otoczenia oraz duże zagęszczenie publiczności mogą znacząco ograniczać dostępność.

Kluczowe znaczenie mają wizualna komunikacja bezpieczeństwa, odpowiednio przeszkolony personel, czytelne oznakowanie oraz dostępne procedury reagowania kryzysowego. Należy również zwracać szczególną uwagę na oświetlenie, użycie efektów dymnych oraz projekt sceny, ponieważ elementy te bezpośrednio wpływają na widoczność tłumaczy języka migowego oraz napisów.

Przypadek Larnaka 2030

Larnaka 2030 opracowała strategię dostępności i włączania społecznego, pomyślaną jako kluczowe narzędzie zarządzania, a nie politykę uzupełniającą. Strategia ta funkcjonuje na trzech wzajemnie powiązanych poziomach:

1. Docieranie do społeczności i partycypacja

Poziom ten koncentruje się na współtworzeniu, współodpowiedzialności w zarządzaniu oraz aktywnym udziale społeczności osób z niepełnosprawnością.

- > Formalne procesy współprojektowania z organizacjami Głuchych oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnością.
- > Powołanie stałego Komitetu ds. Włączania, złożonego z artystów z niepełnosprawnością i artystów Głuchych, ekspertów ds. dostępności, organizacji osób z niepełnosprawnością oraz profesjonalistów sektora kultury.

- > Ciągłe włączanie perspektywy doświadczenia własnego (lived experience) w planowanie, realizację i ewaluację działań.
- > Partnerstwa z lokalnymi i europejskimi sieciami wspierającymi rzecznictwo, wymianę oraz widoczność.

2. Budowanie kompetencji i rozwój sektora

Poziom ten wzmacnia zdolność instytucji i profesjonalistów do konsekwentnego zapewniania dostępności.

- > Szkolenia dla pracowników instytucji kultury, administracji miejskiej oraz organizatorów wydarzeń.
- > Mechanizmy wsparcia dla artystów Głuchych i artystów z niepełnosprawnością (rezydencje, projekty zamawiane, mentoring).
- > Silny nacisk na dziedzictwo projektu oraz zapewnienie, że zdobyte kompetencje i wiedza pozostaną w mieście i regionie po zakończeniu roku tytułowego.

3. Włączający i dostępny program kulturalny

Poziom ten traktuje dostępność jako podstawowy wymiar jakości treści i doświadczeń kulturalnych.

- Systematyczne włączanie języka migowego, napisów oraz komunikacji wizualnej w całym programie.
- Dostosowanie obiektów i przestrzeni publicznych we współpracy z miejskimi służbami.
- Zapewnienie widoczności i reprezentacji artystów z niepełnosprawnością w projektach flagowych.

Na wszystkich poziomach dostępność jest ujmowana jako warunek demokracji kulturowej, wspierany przez współdzieloną odpowiedzialność oraz ścisłą współpracę z samorządem miejskim.

Przykłady innych Europejskich Stolic Kultury

Europejskie Stolic Kultury rzadko osiągają dostępność dla osób Głuchych poprzez pojedynczą inicjatywę. Skuteczne podejścia zazwyczaj łączą kilka spójnych i długofalowych praktyk, takich jak włączanie działań prowadzonych przez osoby Głuche do

programów flagowych lub budowanie ustrukturyzowanych partnerstw z organizacjami Głuchych. Poniżej przedstawiono listę wcześniejszych Europejskich Stolic Kultury, w których szczególną uwagę poświęcono dostępności:

EUROPEJSKA STOLICA KULTURY	GŁÓWNY OBSZAR KONCENTRACJI NA DOSTĘPNOŚCI
Liverpool 2008	Długofalowe współtworzenie z organizacjami Głuchych i organizacjami osób z niepełnosprawnością poprzez projekty społecznościowe oraz programy edukacyjne.
Marseille–Provence 2013	Dostępność powiązana z przestrzenią publiczną i dużymi wydarzeniami plenerowymi; uwypuklenie wniosków wynikających z nierównej koordynacji i realizacji działań pomiędzy partnerami.
Aarhus 2017	Integracja dostępności z przemyśleniem formatów kulturalnych oraz ról instytucjonalnych; projekty współtworzone z osobami z niepełnosprawnością.
Leeuwarden–Fryslân 2018	Wykorzystanie języka i tożsamości jako punktu wyjścia do uznania języka migowego jako elementu różnorodności kulturowej.
Matera 2019	Dostępność w obiektach dziedzictwa kulturowego oraz niestandardowych przestrzeniach wydarzeń.
Kaunas 2022	Storytelling wizualny połączony z budowaniem kompetencji lokalnych operatorów kultury.

Na tle przywołanych przykładów wyłania się kilka wspólnych obserwacji:

- skuteczne włączanie osób Głuchych najczęściej ma miejsce wtedy, gdy dostępność jest powiązana z koncepcjami artystycznymi, takimi jak partycypacja, wizualność, język oraz zaangażowanie społeczności;
- w sytuacjach, gdy dostępność jest uwzględniana na wczesnym etapie i wspierana instytucjonalnie, staje się ona bardziej spójna i widoczna;
- przeciwnie, gdy odpowiedzialność za dostępność spoczywa wyłącznie na pojedynczych organizatorach i nie jest koordynowana systemowo, pozostaje ona nierówna i podatna na osłabienie.

Uczenie się, budowanie kompetencji i trwała zmiana

Jednym z najcenniejszych rezultatów Europejskiej Stolicy Kultury jest długofalowe budowanie kompetencji w sektorze kultury. Działania na rzecz dostępności realizowane w trakcie ECoC powinny wzmacniać lokalne ekosystemy kulturalne także po zakończeniu roku tytułowego. Szkolenia dla zespołów, artystów i personelu technicznego w zakresie świadomości potrzeb Głuchej społeczności oraz praktyk dostępnościowych budują pewność i kompetencje, które wykraczają poza ramy jednego programu. Partnerstwa z organizacjami Głuchych oraz sieciami tłumaczy języka migowego wzmacniają lokalną infrastrukturę i tworzą przestrzeń do dalszej, długoterminowej współpracy. W ten sposób dostępność staje się elementem dziedzictwa ECoC, wpływając na praktyki kulturalne w perspektywie wielu lat.

Praktycznym podejściem do budowania takiego dziedzictwa jest publikowanie corocznego raportu dostępności lub „oświadczenia dostępności”, dokumentującego zrealizowane działania, wyciągnięte wnioski oraz elementy, które będą kontynuowane po zakończeniu danego roku. Uwzględnienie w takim raporcie głosów osób Głuchych, na przykład w formie refleksji w języku migowym lub komentarzy autorstwa osób Głuchych, wzmacnia odpowiedzialność instytucjonalną oraz proces uczenia się organizacji.

Skuteczna promocja wydarzeń kulturalnych w środowisku Głuchych

Skuteczna promocja wydarzeń kulturalnych skierowanych do społeczności Głuchych nie polega na prostym „przetłumaczeniu” materiałów promocyjnych. Wymaga ona wcześniejszego zaplanowania, współpracy z osobami Głuchymi oraz zastosowania wizualnych i społecznościowych kanałów komunikacji, które są naturalne dla tej grupy odbiorców.

1. Współpraca jako punkt wyjścia

Podstawowym warunkiem skutecznej promocji jest **nawiązanie współpracy z osobami Głuchymi już na etapie planowania działań komunikacyjnych**. To one najlepiej znają swoją społeczność, jej potrzeby, zwyczaje medialne oraz język wizualny, który budzi zaufanie i zainteresowanie. W praktyce oznacza to:

- > konsultowanie treści promocyjnych,
- > wspólne planowanie kanałów dotarcia,
- > udział osób Głuchych w materiałach promocyjnych (wideo, rolki, zapowiedzi).

2. Kanały dotarcia do społeczności Głuchych

Najlepsze efekty przynosi równoległe działanie na kilku płaszczyznach:

- > współpraca z Głuchymi influencerami (autorami vlogów, kanałów informacyjnych, twórcami treści w mediach społecznościowych),
- > obecność i aktywność w lokalnych środowiskach Głuchych (fundacje, stowarzyszenia, kluby sportowe, wspólnoty religijne),
- > współpraca z Głuchymi oraz słyszącymi tłumaczami języka migowego,
- > systematyczne publikowanie informacji na własnych kanałach instytucji w formie dostępnej wizualnie (napisy + tłumaczenie na język migowy).

Regularna dostępna komunikacja sprawia, że odbiorcy zaczynają śledzić kanały instytucji, a nie tylko reagują na pojedyncze wydarzenie.

3. Forma przekazu: wizualność i krótki format

Promocja wydarzeń w środowisku Głuchych powinna opierać się na materiałach wizualnych:

- > krótkie filmy wideo,
- > rolki,
- > animacje,
- > grafiki.

Najlepiej sprawdzają się platformy takie jak YouTube, Instagram i TikTok. Materiały powinny być krótkie, dynamiczne i czytelne wizualnie — długie filmy promocyjne rzadko przyciągają uwagę.

Istotne jest także:

- > stosowanie odpowiednich hashtagów,
- > oznaczanie grup i liderów społeczności Głuchych,
- > spójna identyfikacja wizualna materiałów.

4. Wiarygodność i zaufanie

W społeczności Głuchych liderzy opinii i twórcy treści są znacznie bardziej wiarygodni niż oficjalna komunikacja instytucjonalna. Współpraca z nimi pozwala dotrzeć bezpośrednio do odbiorców i zwiększa realne zainteresowanie wydarzeniem.

Udział osób Głuchych w materiałach promocyjnych (np. w rolkach zapowiadających wydarzenie) znacząco podnosi ich autentyczność. Dobrze sprawdzają się również akcenty humorystyczne i pozytywne: mimika, gesty języka migowego, naturalne emocje, elementy wizualnej ekspresji.

5. Czas i ciągłość działań

Działania promocyjne należy rozpocząć odpowiednio wcześniej i regularnie je powtarzać. Jednorazowy komunikat nie jest wystarczający. Skuteczna promocja to proces, który:

- > buduje zainteresowanie,
- > przypomina o wydarzeniu,
- > wzmacnia poczucie, że wydarzenie jest rzeczywiście dostępne.

6. Działania uzupełniające

Przed większymi wydarzeniami warto organizować:

- > warsztaty,
- > spotkania informacyjne,
- > działania wprowadzające w temat wydarzenia, tworzone we współpracy z osobami Głuchymi. Takie spotkania pozwalają dotrzeć także do osób, które mają ograniczony dostęp do Internetu lub mediów społecznościowych.

Nie należy zapominać o materiałach drukowanych i drobnych upominkach (ulotki, gadżety), które również pełnią funkcję promocyjną i budują pozytywne skojarzenia z instytucją.

7. Widoczna dostępność

Już na etapie promocji należy jasno komunikować, że wydarzenie jest dostępne, w tym informować o:

- > obecności tłumacza języka migowego,
- > możliwości komunikacji wizualnej (np. rozmowy przez kamerę),
- > kontakcie przez WhatsApp lub Messenger,
- > czytelnym oznakowaniu i dobrym oświetleniu przestrzeni,
- > prostym, zrozumiałym języku plakatów i materiałów informacyjnych.

Ramka:

Najczęstsze błędy w promocji wydarzeń wśród Głuchych

- > rozpoczęcie promocji zbyt późno,
- > brak konsultacji z osobami Głuchymi,
- > publikowanie materiałów bez napisów lub bez tłumaczenia na język migowy,
- > ograniczenie się do jednego kanału komunikacji,
- > zbyt długie, przeładowane informacjami filmy,
- > deklarowanie dostępności bez jej wizualnego pokazania,
- > traktowanie promocji jako jednorazowego działania.

Checklista dla zespołów promocji i komunikacji

- ☐ Czy osoby Głuche były zaangażowane w planowanie promocji?
- ☐ Czy materiały promocyjne zawierają napisy i/lub tłumaczenie na język migowy?
- ☐ Czy wykorzystano krótkie formy wideo (rolki, animacje)?
- ☐ Czy nawiązano współpracę z influencerami lub liderami społeczności Głuchych?
- ☐ Czy promocja rozpoczęła się odpowiednio wcześniej?
- ☐ Czy dostępność wydarzenia jest jasno i wizualnie pokazana?
- ☐ Czy użyto prostego, czytelnego języka i czytelnej grafiki?

Listy sprawdzające

Dostępność dla osób Głuchych w Europejskiej Stolicy Kultury

A. Wizja i odpowiedzialność

- ☐ Dostępność dla osób Głuchych jest wyraźnie określona jako prawo oraz element jakości programu
- ☐ Odbiorcy Głusi / Głusi i słabosłyszący (D/HoH) są wskazani wprost (a nie wyłącznie jako „zróżnicowane publiczności”)
- ☐ Dostępność jest systemowo uwzględniona w umowach, kryteriach finansowania, zamówieniach publicznych i komunikacji
- ☐ Powołano koordynatora ds. dostępności z realnymi kompetencjami decyzyjnymi

B. Dostępność jako zasada organizacyjna

- ☐ Dostępność jest planowana równolegle z treścią artystyczną
- ☐ Język migowy i komunikacja wizualna są traktowane jako rozwiązania domyślne (tam, gdzie jest to zasadne)
- ☐ Dostępność jest zintegrowana z:
 - ☐ planowaniem harmonogramów
 - ☐ budżetowaniem
 - ☐ komunikacją

C. Zarządzanie i współtworzenie

- ☐ Organizacje Głuchych są włączone już na etapie kandydowania i przygotowania aplikacji
- ☐ Doradcy Głusi są angażowani przed ostatecznym ustaleniem formatów działań
- ☐ Funkcjonuje Grupa Robocza ds. Dostępności / Komitet ds. Włączania

D. Strategia, standardy i budżet

- ☐ Opracowano Strategię Dostępności ECoC
- ☐ Zestaw Narzędzi Dostępności jest dostępny dla liderów projektów i kuratorów
- ☐ Istnieje wyodrębniony budżet na dostępność lub centralny fundusz dostępności
- ☐ Dostępność jest ujęta jako standardowa pozycja kosztowa w budżetach projektów

E. Rozwój i realizacja programu

- ☐ Wymogi dotyczące dostępności są zawarte w otwartych naborach i zamówieniach
- ☐ Aplikujący otrzymują wsparcie w zakresie planowania dostępności
- ☐ Każdy dofinansowany projekt składa plan realizacji dostępności
- ☐ Tłumacze języka migowego i napisy są rezerwowane z wyprzedzeniem, z uwzględnieniem czasu na próby
- ☐ Zapewnienie dostępności jest przewidywalne i spójne pomiędzy wydarzeniami

F. Komunikacja i relacje z odbiorcami

- ☐ Filmy w języku migowym i napisy są stosowane we wszystkich kanałach komunikacji
- ☐ Sprzedaż biletów i rezerwacje są dostępne bez konieczności ujawniania danych osobowych
- ☐ Dostępne są opcje kontaktu SMS / komunikatory w sprawach dostępności
- ☐ Międzynarodowy Język Migowy jest stosowany podczas wybranych wydarzeń międzynarodowych

G. Docieranie do społeczności Głuchych

- ☐ Promocja prowadzona jest we współpracy z organizacjami i sieciami Głuchych
- ☐ Stosowane są zaproszenia wideo w języku migowym
- ☐ Zaangażowani są Głusi ambasadorzy lub mediatorzy kultury
- ☐ Format dostępności jest na tyle przewidywalny, aby zachęcać do ponownego uczestnictwa

H. Przestrzeń publiczna i bezpieczeństwo

- ☐ Zapewniona jest wizualna komunikacja bezpieczeństwa i sytuacji kryzysowych podczas wydarzeń w przestrzeni publicznej
- ☐ Personel jest przeszkolony w zakresie jasnej i wizualnej komunikacji
- ☐ Przeprowadzono przeglądy dostępności przestrzeni z udziałem doradców Głuchych
- ☐ Oceniono oświetlenie, linie widzenia, efekty dymne oraz projekt sceny pod kątem dostępu wizualnego

I. Ewaluacja i dziedzictwo

- ☐ Dostępność jest monitorowana przez cały okres trwania programu
- ☐ Osoby Głuche są włączone w procesy ewaluacji i zbierania opinii
- ☐ Wnioski i doświadczenia są dokumentowane i upowszechniane
- ☐ Wiedza, partnerstwa i rozwiązania dostępnościowe są utrzymywane po zakończeniu roku tytułowego

Bibliografia

Bennett, T. (2013). *Making Culture, Changing Society*. London: Routledge.

Council of Europe. (2009). *Culture and Disability*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Culture Action Europe. (2025). *Culture, Inclusion and Democracy: Towards Accessible Cultural Ecosystems*. Brussels.

European Parliament Research Service. (2025). *Access to Culture and Cultural Participation in the European Union*. Brussels.

Kusters, A., De Meulder, M., & O'Brien, D. (2017). *Innovations in Deaf Studies: The Role of Deaf Communities in Cultural Production*. Oxford: Oxford University Press.

Miles, M., & Paddison, R. (2005). "The Rise and Rise of Culture-Led Urban Regeneration." *Urban Studies*, 42(5–6), 833–839.

UNESCO. (2015). *Cultural Policies for Sustainable Development*. Paris: UNESCO.

United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York: United Nations.

Westerhoff, S. (2017). "Museums, Accessibility and the Deaf Community." *Museum International*, 69(1–2), 68–79.

Dofinansowane ze środków Unii Europejskiej. Wyrażone poglądy i opinie są jednak wyłącznie opiniami autora(-ów) i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Unii Europejskiej ani Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Ani Unia Europejska, ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Licencja CC BY-NC – zasady i warunki korzystania

<https://creativecommons.org/share-your-work/cclicenses/>

Niniejsza licencja umożliwia ponowne wykorzystywanie, rozpowszechnianie, remiksowanie, adaptowanie oraz tworzenie utworów zależnych na dowolnym nośniku i w dowolnym formacie wyłącznie do celów niekomercyjnych, pod warunkiem wskazania autora. Licencja CC BY-NC obejmuje następujące elementy:

- BY: należy podać autorstwo (uznać twórcę).
- NC: dozwolone są wyłącznie niekomercyjne sposoby wykorzystania utworu.

Fotografie © Hellenic Institute of Sign Language: okładka — Panos, Eva

Fotografie © Piotr Kubic: okładka, s. 111 — Rafał Bołdys

Fotografie © Piotr Kruszek: okładka, s. 2 — Edyta Kozub

Fotografie stanowią własność poszczególnych partnerów projektu.

Wrocław 2025

Co-funded by
the European Union

DK
Dobre Kadry
Centrum badawczo-szkoleniowe Sp. z o.o.

Aarnaka
2030
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Τέχνης & Επικοινωνίας

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH
IM. EUGENIUSZA GEPPERTA
WE WROCŁAWIU

Count me In (Increasing the participation of Deaf people in the perception of culture)
Numer projektu – 101173224

Panos

Edyta

Eva

REPORT:

Dostępność kultury dla osób Głuchych

Manual dla organizatorów kultury

Count
me In

Creative Europe
Program 2024